

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Εργαστήριο Μηχανικής της Αειφορίας

**«ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΚΛΑΔΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ Π.Ε
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ»**

**ΧΡΙΣΤΟΣ ΒΛΑΧΟΚΩΣΤΑΣ, ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΩΝ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ - ΑΠΘ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΕΡΤΖΑΝΑΚΗΣ, ΜΗΧ.ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ – ΥΠ.ΔΙΔΑΚΤΩΡ**

**Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών
Εργαστήριο Μηχανικής της Αειφορίας
Tel: + 30 2310 995968, +30 2310 99 0593
e-mail: vlahoco@meng.auth.gr**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΜΑΙΟΣ 2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ...	1
1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	1
1.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	2
1.3 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΥΓΕΙΑΣ.....	4
1.4 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	5
1.5 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	6
1.6 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	7
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	8
2.1 ΑΕΠ	8
2.2 ΑΠΑ.....	12
2.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ.....	17
2.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ.....	25
2.5 ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	33
2.6 ΛΙΑΝΙΚΟ ΚΑΙ ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	41
2.7 ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ – ΛΟΙΠΟΙ ΚΛΑΔΟΙ	45
3. ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΠΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ	49
4. ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT	57
5. ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ	60
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ.....	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	68
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ.....	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ	70

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1.1: Διάρθρωση πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα στη Χαλκιδική

Εικόνα 1.2: Διάρθρωση πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα και επίπεδο εκπαίδευσης

Εικόνα 2.1: Ποσοστιαία μεταβολή ΑΕΠ για τη χώρα, την Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, για τα έτη 2104-2020

Εικόνα 2.2: Ποσοστιαία μεταβολή κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τη χώρα, την Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, (2015-2020)

Εικόνα 2.3: Σύγκριση κατά κεφαλήν ΑΕΠ Χαλκιδικής - Π.Κ.Μ. (2015-2019)

Εικόνα 2.4: Συμμετοχή της Χαλκιδικής στην ΑΠΑ βασικών κλάδων (2014-2020)

Εικόνα 2.5: Συνολική συμμετοχή της Χαλκιδικής στην ΑΠΑ της Π.Κ.Μ.

Εικόνα 2.6: Επίδραση της πανδημίας στις επιχειρήσεις Χαλκιδικής (Interview, 2020)

Εικόνα 2.7: Συνολικός αριθμός απασχολούμενων στη Χαλκιδική (2015-2020)

Εικόνα 2.8: Κατανομή απασχόλησης σε «μονοψήφιους» κλάδους στη Χαλκιδική (2015-2020)

Εικόνα 2.9: Ποσοστό απασχόλησης σε τριψήφιους κλάδους στη Χαλκιδική (2017-2020)

Εικόνα 2.10: Ποσοστό επισκέψεων στην Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης, προ-πανδημίας (2017-2019) και κατά τη πανδημία (2020-2021)

Εικόνα 2.11: Ποσοστιαία μεταβολή της μέσης διάρκειας παραμονής των τουριστών στην Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης (2018-2021)

Εικόνα 2.12: Μεταβολή στη μέση δαπάνη ανά επίσκεψη, με κριτήριο τη χώρα προορισμού, για την περίοδο προ-πανδημίας (2017-2019) και κατά την πανδημία (2020-2021), για την Π.Κ.Μ.

Εικόνα 2.13: Ποσοστό διακινηθέντων στα λιμάνια της Π.Κ.Μ.

Εικόνα 2.14: Επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους στη Χαλκιδική ως ποσοστό στην Π.Κ.Μ.

Εικόνα 2.15: Μεταβολή της παραγωγής αροτραίων, αρωματικών και ενεργειακών καλλιεργειών στη Χαλκιδική (2018-2021)

Εικόνα 2.16: Ποσοστό συμμετοχής της Χαλκιδικής, στη παραγωγή αροτραίων, αρωματικών και ενεργειακών καλλιεργειών στην Π.Κ.Μ.

Εικόνα 2.17: Μεταβολή παραγωγής νωπών κηπευτικών στη Χαλκιδική (2018-2021)

Εικόνα 2.18: Ποσοστό συμμετοχής της Χαλκιδικής στη παραγωγή νωπών κηπευτικών της Π.Κ.Μ. (2017-2020)

Εικόνα 2.19: Ποσοστό συμμετοχής της Χαλκιδικής, στην παραγωγή δενδρωδών, ελιών και αμπελιών στην Π.Κ.Μ. (2017-2020)

Εικόνα 2.20: Συμμετοχή της Χαλκιδικής στην παραγωγή ελαιόλαδου στην Π.Κ.Μ. (2015-2019)

Εικόνα 2.21: Συνεισφορά της Χαλκιδικής στη παραγωγή μούστου της Π.Κ.Μ.

Εικόνα 3.1: Βαθμολογία των φορέων για τα πλεονεκτήματα της Χαλκιδικής

Εικόνα 3.2: Βαθμολογία των φορέων για τα μειονεκτήματα της Χαλκιδικής

Εικόνα 3.3: Βαθμολογία φορέων για την προοπτική των κλάδων στη Χαλκιδική

Εικόνα 3.4: Βαθμολογία φορέων για τη σημαντικότητα παρεμβάσεων στους κλάδους της Χαλκιδικής

Εικόνα 4.1 Δυνατά σημεία και αδυναμίες της ΠΕ Χαλκιδικής

Εικόνα 4.2: Ευκαιρίες και απειλές της ΠΕ Χαλκιδικής

Εικόνα 5.1 Οι τρεις πυλώνες της αειφορίας (ΕΡΑ, 2023)

Εικόνα 5.2: Προϋποθέσεις αειφορικής ανταγωνιστικότητας (Βλαχοκώστας, 2022)

Εικόνα 5.3: Άξονες αειφορικού τουρισμού

Εικόνα 5.4: Αειφορική γεωργία στη Χαλκιδική

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1: Διοικητική διαίρεση ΠΕ Χαλκιδικής

Πίνακας 1.2: Πληθυσμός Χαλκιδικής ανάλογα με το φύλο (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 1.3: Διάρθρωση μόνιμου πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα και επίπεδο εκπαίδευσης (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 1.4: Μονάδες εκπαίδευσης στην ΠΕ Χαλκιδικής (Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, 2023)

Πίνακας 2.1: ΑΕΠ Ελλάδας, Π.Κ.Μ., Χαλκιδικής από το 2014 έως το 2020 (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.2: Ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ Ελλάδας, Π.Κ.Μ. και Χαλκιδικής από το 2014 έως το 2020 (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.3: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τη χώρα, την Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, 2014-2020 (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.4: Ποσοστιαία μεταβολή κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τη χώρα, την Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, 2015-2020 (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.5: ΑΠΑ βασικών κλάδων στην χώρα (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.6: ΑΠΑ βασικών κλάδων στην Π.Κ.Μ. (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.7: ΑΠΑ βασικών κλάδων στη Χαλκιδική (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.8: Απασχόληση σε «μονοψήφιους» κλάδους της ΠΕ Χαλκιδικής (2015-2020) (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.9: Ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης σε «μονοψήφιους» κλάδους, στη Χαλκιδική (2016-2020) (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.10: Απασχόληση σε τριψήφιο κλάδο, στη Χαλκιδική (2017-2020) (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.11: Ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης σε τριψήφιους κλάδους για τη Χαλκιδική (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.12: Αριθμός επισκέψεων στην Π.Κ.Μ. ανά χώρα προέλευσης (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

Πίνακας 2.13: Μέση διάρκεια παραμονής τουριστών στην Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

Πίνακας 2.14: Μέση δαπάνη ανά επίσκεψη στη Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης τουριστών (2017-2021) (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

Πίνακας 2.15: Κίνηση στα λιμάνια της Π.Κ.Μ., (2017 - 2021) (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

Πίνακας 2.16: Επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους της Π.Κ.Μ., για το διάστημα 2017-2021 (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

Πίνακας 2.17: Παραγωγή αροτραίων, αρωματικών και ενεργειακών καλλιεργειών στην Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, σε τόνους (ΥΠΑΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.18: Παραγωγή νωπών κηπευτικών σε Π.Κ.Μ. και Χαλκιδική, σε τόνους (ΥΠΑΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.19: Παραγωγή δενδροειδών και αμπελιών σε Π.Κ.Μ. και Χαλκιδική (2017-2020), σε τόνους (ΥΠΑΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.20: Παραγωγή ελαιόλαδου για τους νομούς της Π.Κ.Μ., σε τόνους (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.21: Παραγωγή μούστου για τους νομούς της Π.Κ.Μ., σε τόνους (2015-2019) (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.22: Κύκλος εργασιών τριψήφιων κλάδων στη Χαλκιδική, σε χιλιάδες ευρώ, (2017-2020). (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.23: Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή κύκλου εργασιών τριψήφιων κλάδων στη Χαλκιδική

Πίνακας 2.24: Κύκλος εργασιών «διψήφιων» κλάδων στη Χαλκιδική, σε χιλιάδες ευρώ (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 2.25: Ποσοστιαία ετήσια μεταβολή «διψήφιων» κλάδων στη Χαλκιδική (2018-2020)

Πίνακας 3.1: Βαθμολογία φορέων στην σημαντικότητα των πλεονεκτημάτων της Χαλκιδικής, ως προς την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας

Πίνακας 3.2: Βαθμολογία φορέων για τα μειονεκτήματα της Χαλκιδικής ως προς την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας

Πίνακας 3.3: Βαθμολογία των φορέων για την προοπτική των κλάδων στη Χαλκιδική

Πίνακας 3.4: Βαθμολογία φορέων για τη σημαντικότητα παρεμβάσεων στους κλάδους της Χαλκιδικής

Πίνακας 4.1: Συνιστώσες της φέρουσας τουριστικής ικανότητας (Pearce, 1989)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε από το Εργαστήριο Μηχανικής της Αειφορίας για λογαριασμό του Επιμελητηρίου Χαλκιδικής και έχει ως σκοπό να αποτυπώσει την επίδραση της πανδημίας στην οικονομική δραστηριότητα στην ΠΕ Χαλκιδικής και να εξετάσει τις προοπτικές και τις προϋποθέσεις ανάπτυξης των επιχειρηματικών κλάδων, σύμφωνα με τα πρότυπα της αειφορικής ανταγωνιστικότητας.

Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο αποτυπώνεται συνοπτικά η γενική εικόνα της ΠΕ Χαλκιδικής και παρατίθενται τα σημαντικότερα γεωγραφικά και δημογραφικά δεδομένα. Στη συνέχεια, με καταγράφονται συμπαγώς οι υποδομές υγείας στην περιοχή (νοσοκομεία, κέντρα υγείας), οι υποδομές εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια – δευτεροβάθμια εκπαίδευση) και τέλος παρατίθενται οι πολιτιστικές υποδομές (αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία).

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το οικονομικό προφίλ της Χαλκιδικής, προ πανδημίας και κατά τη διάρκεια αυτής, με την παράθεση δεδομένων όπως το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν), η ΑΠΑ (Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία), η απασχόληση στους κλάδους της οικονομίας, δεδομένα από τον αγροτικό τομέα (δενδρώδεις καλλιέργειες, παραγωγή ελαιόλαδου, μούστου, κλπ.) και τέλος, δεδομένα από τον τουριστικό τομέα (επισκέψεις, δαπάνες, κίνηση στα λιμάνια, κλπ.). Πραγματοποιείται επίσης, ανάλυση δυναμικών κλάδων και εντοπισμός αυτών που μπορούν να υποστηρίξουν τη μεσοπρόθεσμη αναπτυξιακή πορεία της περιοχής.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι απόψεις των τοπικών φορέων για τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ΠΕ, τους τομείς ενδεχόμενης παρέμβασης και την προοπτική των κλάδων.

Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο διενεργείται μια ανάλυση SWOT (Strengths - Δυνατά σημεία, Weaknesses - Αδύνατα σημεία, Opportunities – Ευκαιρίες, Threats – Απειλές) για την ΠΕ Χαλκιδικής. Αναλύονται οι προοπτικές των κλάδων της επιχειρηματικότητας για καινοτομία και επιχειρείται η σύνδεση αυτών με την έννοια της αειφορικής ανταγωνιστικότητας.

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Χαλκιδικής αποτελεί μέρος του γεωγραφικού διαμερίσματος της Μακεδονίας και υπάγεται διοικητικά στην Π.Κ.Μ. (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας). Συνορεύει Βόρεια - Βορειοδυτικά με την Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης και ανατολικά με το Άγιο Όρος, ενώ βρέχεται από το Αιγαίο πέλαγος στις υπόλοιπες διευθύνσεις. Περιλαμβάνει γεωγραφικά τη χερσόνησο της Χαλκιδικής με το χαρακτηριστικό σχήμα των τριών χερσονήσων («πόδια της Χαλκιδικής»), πλην του μεγαλύτερου τμήματος της ανατολικότερης χερσονήσου του Αγίου όρους, που είναι διοικητικά ανεξάρτητη με πρωτεύουσα τις Καρυές.

Η Χαλκιδική είναι περιοχή ημιορεινή. Τα πεδινά εδάφη καταλαμβάνουν το 25%, τα ημιορεινά το 51% και τα ορεινά το 24%. Τα κυριότερα όρη της είναι: ο Χολομών (1.165 μ.), το Στρατονικόν Όρος (823 μ.), ο Ίταμος (753 μ.) και ο Άθως (2.033 μ.). Ποτάμια δεν υπάρχουν, όμως οι μεγαλύτεροι χείμαρροι (όπως ο Χαβρίας, ο Ολύνθιος, ο Ανθεμούς κλπ.) και οι διάσπαρτοι υγροβιότοποι, συντηρούν τη χλωρίδα και πανίδα της περιοχής. Η έκταση της ΠΕ Χαλκιδικής είναι 2.886 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Επίσης κατέχει το μεγαλύτερο μήκος ακτών συγκριτικά με όλους τους χερσαίους νομούς της Ελλάδος (περίπου 550 χιλιόμετρα). Ο νομός Χαλκιδικής δημιουργήθηκε το 1924, με τη κατάργηση της Υποδιοίκησης Χαλκιδικής (1913-1924), ενώ απέκτησε τη σημερινή του έκταση, τη δεκαετία του '40.

Σύμφωνα με το σχέδιο Καποδίστριας (1999-2010), ο νομός Χαλκιδικής απαρτιζόταν από 14 δήμους. Με την εφαρμογή του Προγράμματος Καλλικράτης, από το 2011 η Π.Ε. Χαλκιδικής απαρτίζεται από 5 Δήμους και υπάγεται διοικητικά στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 1.1:

Πίνακας 1.1: Διοικητική διαίρεση Π.Ε Χαλκιδικής

Δήμος	Έδρα
Αριστοτέλη	Ιερισσός
Κασσάνδρας	Κασσάνδρεια
Νέας Προποντίδας	Νέα Μουδανιά
Πολυγύρου	Πολύγυρος
Σιθωνίας	Νικήτη

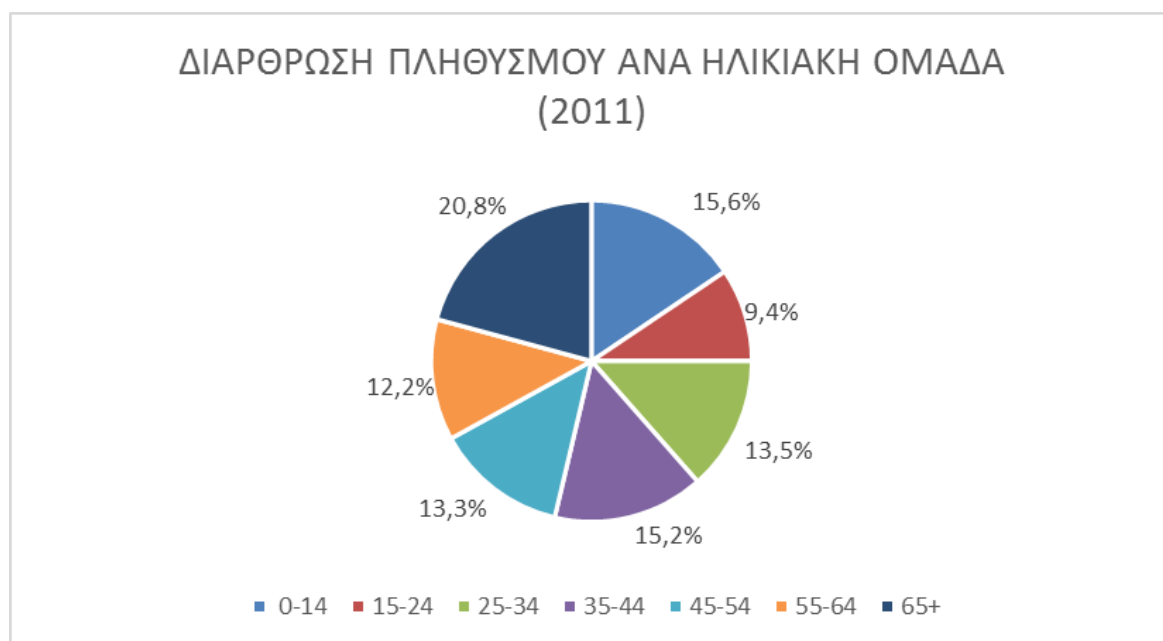
1.2 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το 2021, ο μόνιμος πληθυσμός της Χαλκιδικής ανερχόταν σε 102.085 άτομα, αποτελούσε δε το 1% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και το 5,6% του πληθυσμού της Π.Κ.Μ.. Στον Πίνακα 1.2 αποτυπώνεται ο πληθυσμός στους 5 δήμους σε συνάρτηση με το φύλο για τα έτη 2011 και 2021. Στον Πίνακα 1.3 αποτυπώνεται ο μόνιμος πληθυσμός σύμφωνα με το επίπεδο εκπαίδευσης και την ηλικιακή ομάδα, ενώ στην Εικόνα 1.1 παρουσιάζεται η διάρθρωση του μόνιμου πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της τελευταίας απογραφής του 2011. Παρατηρείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό (20,8%), αφορούσε πολίτες ηλικίας άνω των 65, ενώ ο υπόλοιπος πληθυσμός ήταν σχεδόν εξίσου μοιρασμένος στις υπόλοιπες κατηγορίες με εξαίρεση την ομάδα 15-24 που κατείχε το μικρότερο ποσοστό (9,4%). Οι κατηγορίες 25-34, 35-44, 45-54 και 55-64, κατέχουν περίπου από 13% η κάθε μία. Συγκριτικά με το 2011, ο πληθυσμός της Χαλκιδικής στη τελευταία απογραφή παρουσίασε μείωση κατά 3,6%. Επίσης, κατά το 2011, το 30% του συνολικού πληθυσμού αποτελούνταν από απόφοιτους δημοτικού, το 20% περίπου από αποφοίτους Λυκείου, το 15% περίπου από αποφοίτους τριτάξιου Γυμνασίου και Επαγγελματικών σχολών, το 13% από πολίτες που εγκατέλειψαν το δημοτικό, το 11% από κατόχους μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου, πτυχιούχους πανεπιστημίου, ΑΤΕΙ κλπ., και το 4,2% από πολίτες μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΕΚ, κολλέγια κλπ.). Στην Εικόνα 1.2 αποτυπώνεται η διάρθρωση του πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα και επίπεδο εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τα δεδομένα, προκύπτει πως η Χαλκιδική κατέχει ένα σημαντικό ποσοστό πολιτών

αποτελούν εν δυνάμει ανθρώπινο δυναμικό για την εφαρμογή της καινοτομίας σε επιχειρηματικά μοντέλα συμβατά με την έννοια της αειφορίας (κατηγορίες Α και Β του Πίνακα 1.3).

Πίνακας 1.2: Πληθυσμός στη Χαλκιδική, ανάλογα με το φύλο (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

	Μόνιμος Πληθυσμός 2011	Μόνιμος Πληθυσμός 2021	Άρρενες 2011	Άρρενες 2021	Θήλεις 2011	Θήλεις 2021	Ποσοστό αρρένων 2021	Ποσοστό θηλέων 2021	Ποσοστό μεταβολής (%) 2021/2011
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	105.908	102.085	52.931	50.696	52.977	51.389	49,7	50,3	-3,6
ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	22.048	21.351	10.866	10.584	11.182	10.767	49,6	50,4	-3,2
ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ	18.294	16.964	9.099	8.340	9.195	8.624	49,2	50,8	-7,3
ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ	16.672	16.861	8.506	8.509	8.166	8.352	50,5	49,5	1,1
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ	36.500	34.829	18.217	17.236	18.283	17.593	49,5	50,5	-4,6
ΔΗΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑΣ	12.394	12.080	6.243	6.027	6.151	6.053	49,9	50,1	-2,5

Εικόνα 1.1: Διάρθρωση πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Πίνακας 1.3: Διάρθρωση μόνιμου πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα και επίπεδο εκπαίδευσης (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

Ηλικιακή ομάδα	ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ						
	A	B	C	D	E	F	G
0 - 14	0	0	0	0	2.756	7.033	7.031
15 - 24	685	734	3.277	3.841	1.397	139	0
25 - 34	3.205	1.575	4.882	2.665	1.876	353	0
35 - 44	2.824	1.057	5.962	3.962	2.290	273	0
45 - 54	2.391	606	3.762	2.849	4.408	273	0
55 - 64	1.612	391	2.016	1.794	6.909	452	0
65 +	1.008	159	1.232	1.144	12.925	5.761	0

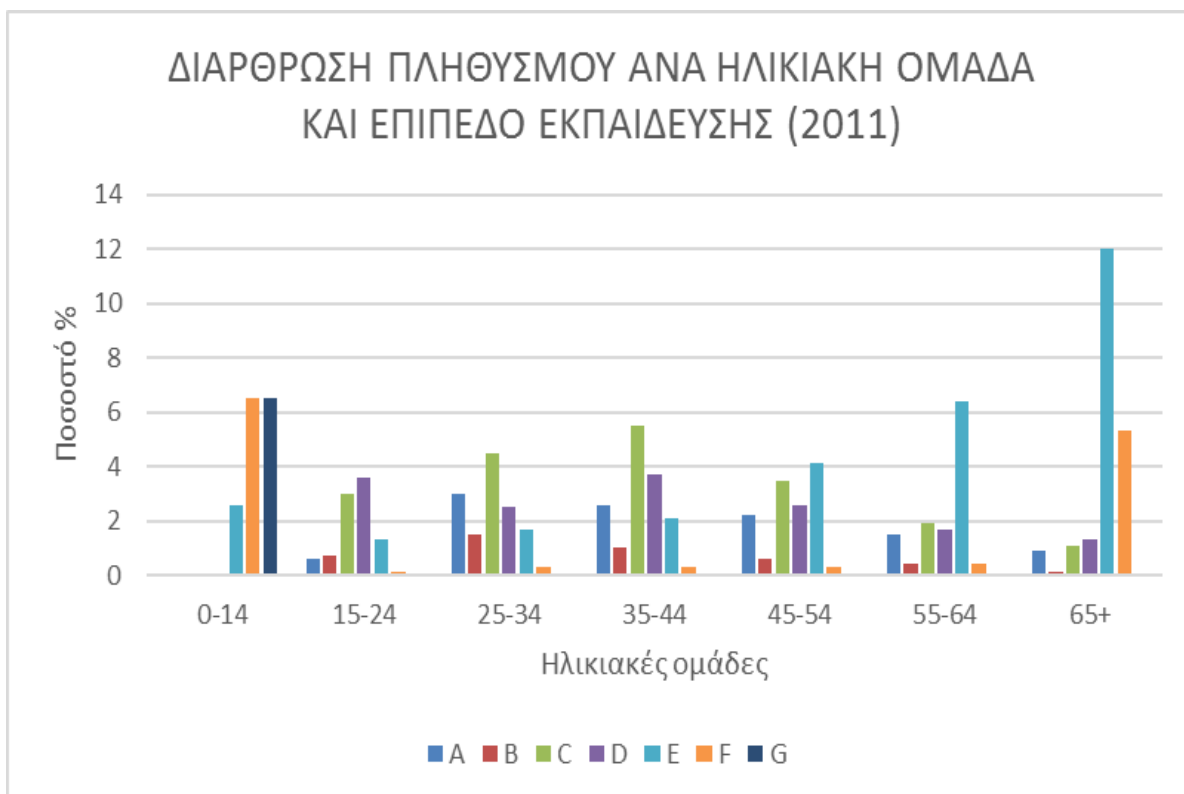
A: Κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου /Πτυχιούχοι Παν/μίου - Πολυτεχνείου, ΑΤΕΙ, ΑΣΠΑΙΤΕ, ανώτερων επαγγελματικών και ισότιμων σχολών
B: Πτυχιούχοι μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ΙΕΚ, Κολλέγια κλπ.)
C: Απόφοιτοι Λυκείου (Γενικού, Εκκλησιαστικού, Επαγγελματικού κλπ.)
D: Απόφοιτοι τριτάξιου Γυμνασίου και πτυχιούχοι Επαγγελματικών Σχολών
E: Απόφοιτοι Δημοτικού
F: Εγκατέλειψαν το Δημοτικό, αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση / Ολοκλήρωσαν την προσχολική αγωγή/ Δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση
G: Μη κατατασσόμενοι (άτομα γεννηθέντα μετά την 1/1/2005)

1.3 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΥΓΕΙΑΣ

Στον τομέα της Υγείας, η ΠΕ Χαλκιδικής έχει ένα Γενικό Νοσοκομείο το οποίο εδρεύει στον Πολύγυρο, και τέσσερα επί μέρους Κέντρα Υγείας που εξυπηρετούν τις άμεσες ανάγκες των δημοτών, υπό την εποπτεία του γενικού νοσοκομείου. Συγκεκριμένα, το σύστημα υγείας περιλαμβάνει τις εξής υποδομές (Ιατρικός Σύλλογος Χαλκιδικής, 2023):

- Γενικό Νοσοκομείο Χαλκιδικής, Πολύγυρος
- Κέντρο Υγείας Νέων Μουδανιών

- Κέντρο Υγείας Κασσανδρείας
- Κέντρο Υγείας Αγίου Νικολάου, Σιθωνίας
- Κέντρο Υγείας Παλαιοχωρίου, Αριστοτέλη
- Κέντρο Υγείας Αστικού Τύπου, Νέα Καλλικράτεια

Εικόνα 1.2: Διάρθρωση πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα και το επίπεδο εκπαίδευσης (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

1.4 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Στον τομέα της εκπαίδευσης, οι υποδομές της ΠΕ Χαλκιδικής αφορούν την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με πληθώρα δημοτικών και νηπιαγωγείων, γυμνασίων και γενικών/επαγγελματικών λυκείων. Στον Πίνακα 1.4 καταγράφεται η βαθμίδα και ο αριθμός των μονάδων που αφορούν στους 5 δήμους της ΠΕ. Παρατηρείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό των μονάδων εκπαίδευσης αφορά σε δημοτικά και νηπιαγωγεία. Ωστόσο, δομές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και επαγγελματικών λυκείων υπάρχουν σε όλους τους δήμους της Χαλκιδικής. Σημειώνεται πως τα επαγγελματικά λύκεια προσφέρουν εξειδικευμένες τεχνικές δεξιότητες στους αποφοίτους και αφορούν όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας.

Πίνακας 1.4: Μονάδες εκπαίδευσης στην ΠΕ Χαλκιδικής (Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, 2023)

	ΔΗΜΟΤΙΚΑ - ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ	ΓΥΜΝΑΣΙΑ	ΛΥΚΕΙΑ	ΕΠΑ.Λ
ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	25	6	4	1
ΔΗΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑΣ	13	4	2	1
ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ	20	4	2	1
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ	52	5	3	2
ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ	30	5	2	1

1.5 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Στον τομέα του πολιτισμού, η Χαλκιδική επιδεικνύει πληθώρα αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, επισκέψιμων και μη. Ενδεικτικά, αναφέρονται οι παρακάτω:

Αρχαιολογικοί χώροι

1. Το άλσος του Αριστοτέλη
2. Αρχαία Άκανθος
3. Μένδη
4. Ποτίδαια
5. Αρχαία Στάγειρα
6. Αρχαία Τορώνη
7. Αρχαία Όλυνθος
8. Ρόδα
9. Σπήλαιο Πετραλώνων
10. Ναός Άμμωνος Δία
11. Μονή Ζυγού, Ουρανούπολη

Μουσεία

1. Αρχαιολογικό μουσείο Πολυγύρου

2. Μουσείο Αλιευτικών σκαφών και εργαλείων
3. Λαογραφικό μουσείο Πολυγύρου
4. Ιστορικό-Λαογραφικό μουσείο Αρναίας
5. Λαογραφικό μουσείο Αφύτου
6. Ιστορικό-Λαογραφικό μουσείο Νικήτης
7. Λαογραφικό μουσείο Πολύχρονου
8. Λαογραφική συλλογή Βαβδου Χαλκιδικής
9. Μουσείο Πύργου Ουρανούπολης
10. Ιστορικό-Λαογραφικό μουσείο Σάρτης
11. Μουσείο Υφαντικής Αρναίας
12. Βυζαντινό Μουσείο Χαλκιδικής, Φλογητά
13. Δασικό Μουσείο, Ταξιάρχης
14. Μουσείο Μικρασιατικού Πολιτισμού, Νέα Τρίγλια
15. Ανθρωπολογικό μουσείο Πετραλώνων
16. Εκθετήριο Ιστορίας και Τοπικής Λαογραφίας Παρθενώνα

1.6 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Τη τελευταία δεκαετία, οι δήμοι της ΠΕ Χαλκιδικής, αξιοποιώντας την οικονομική ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και με ιδίους πόρους, αναβαθμίζουν και επεκτείνουν τις υφιστάμενες εγκαταστάσεις που αφορούν την ενέργεια και τη διαχείριση του νερού, όπως εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων, επεξεργασίας νερού και δίκτυα αποχέτευσης. Όσον αφορά στο δίκτυο ηλεκτροδότησης, όλοι οι δήμοι της Χαλκιδικής καλύπτονται από το Διαχειριστή Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ) και τους διάφορους υποσταθμούς που καλούνται να ανταποκριθούν και στον εποχικό χαρακτήρα που έχει η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας, με αυξητική τάση την θερινή περίοδο, λόγω του τουρισμού. Επίσης, στο δήμο Αριστοτέλη λειτουργούν τα μεταλλεία Ολυμπιάδος και Μαύρων Πέτρων - Στρατωνίου, βρίσκονται σε φάση παραγωγής και αφορούν μεταλλεύματα χρυσού, ασημιού, χαλκού, μολύβδου και ψευδαργύρου. Στις υποδομές των μεταφορών, η Χαλκιδική διαθέτει ευρύ οδικό δίκτυο που ικανοποιεί το σύνολο των μεταφορών στην Π.Ε. Τα τελευταία χρόνια έχει ενισχυθεί σημαντικά με έργα, όπως η παράδοση στη κυκλοφορία μεγάλου τμήματος του άξονα Μουδανίων - Κασσάνδρας και Θεσσαλονίκης-Πολυγύρου. Οι δημόσιες συγκοινωνίες αφορούν κυρίως δρομολόγια ΚΤΕΛ, τα οποία είναι χωρισμένα για το νότιο και το βόρειο τμήμα της Χαλκιδικής. Επιπρόσθετα λειτουργούν πολλές επιχειρήσεις ενοικίασης αυτοκινήτων και δικύκλων, ειδικά το καλοκαίρι, αλλά και υπηρεσίες με επαγγελματίες οδηγούς ταξί. Αεροπορικώς, η Χαλκιδική συνδέεται μέσω του Διεθνούς Αερολιμένα Θεσσαλονίκης.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Σε αυτό το κεφάλαιο αποτυπώνονται τα κύρια οικονομικά στοιχεία της ΠΕ Χαλκιδικής, όπως το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ), η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ), η απασχόληση σε διάφορους κλάδους και βασικοί οικονομικοί δείκτες από τον τουριστικό και αγροτικό τομέα.

2.1 ΑΕΠ

Το ΑΕΠ είναι το σύνολο των προστιθέμενων αξιών που παράγονται σε μία γεωγραφική περιοχή, σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Η προστιθέμενη αξία μιας επιχείρησης που αφορά σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, είναι η διαφορά μεταξύ της αξίας των παραγόμενων από αυτήν, αγαθών και υπηρεσιών και του κόστους των υπηρεσιών και αγαθών (ενδιάμεσες καταναλώσεις) που χρησιμοποιούνται κατά την παραγωγική διαδικασία (Σιδηρόπουλος, 2014).

Στον Πίνακα 2.1 αποτυπώνεται το ΑΕΠ (σε εκατομμύρια ευρώ, σε τρέχουσες τιμές) για την Π.Ε Χαλκιδικής, την Π.Κ.Μ. και την Ελλάδα που αφορά τα έτη 2014-2020. Για τη διετία 2021-2022 δεν προέκυψαν διαθέσιμα στοιχεία κατά την περίοδο συγγραφής της μελέτης. Στον Πίνακα 2.2 εμφανίζεται η ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ στις τρεις αναφερόμενες κλίμακες, ενώ στην Εικόνα 2.1 αποτυπώνεται γραφικά η μεταβολή του ΑΕΠ.

Πίνακας 2.1: ΑΕΠ Ελλάδας, Π.Κ.Μ., Χαλκιδικής από το 2014 έως το 2020, σε εκατομμύρια ευρώ, (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ΕΛΛΑΔΑ	177.236	176.369	174.494	176.903	179.558	183.351	165.406
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	23.419	23.817	23.801	24.037	24.601	24.999	22.556
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	1.455	1.457	1.457	1.471	1.521	1.529	1.261

Πίνακας 2.2: Ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ Ελλάδας, Π.Κ.Μ., Χαλκιδικής από το 2014 έως το 2020 (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ΕΛΛΑΔΑ	-0,5	-1,1	1,4	1,5	2,1	-10,8
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1,7	-0,1	1	2,3	1,6	-10,8
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	0,1	0,1	0,9	3,3	0,5	-21,3

Εικόνα 2.1: Ποσοστιαία μεταβολή ΑΕΠ για τη χώρα, την Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, (2014-2020)

Παρατηρείται ότι το 2015, το ΑΕΠ της Χαλκιδικής παρέμεινε σχετικά στάσιμο στα 1,5 δις ευρώ περίπου, ενώ το 2018 ο ρυθμός ανάπτυξης του για την ΠΕ (3,3%) ξεπέρασε τον αντίστοιχο ρυθμό ανάπτυξης της Π.Κ.Μ. (2,3%) και της Ελλάδας (1,5%). Ωστόσο, για το έτος 2019 παρατηρείται η αντίστροφη εικόνα, με το ΑΕΠ της Χαλκιδικής να σημειώνει μικρή άνοδο (0,5%) συγκριτικά με την Π.Κ.Μ. (1,6%) και συνολικά για τη χώρα (2,1%). Για το έτος 2020, ο δείκτης παρουσιάζει αισθητή μείωση και στις τρεις κλίμακες. Το ποσοστό για την χώρα

και την Π.Κ.Μ. είναι ίδιο (10,8%) ενώ για τη Χαλκιδική η μείωση αγγίζει το 21,3%. Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί πως το έτος 2020 τέθηκαν για πρώτη φορά σε εθνικό επίπεδο, τα μέτρα προστασίας που αφορούσαν την πανδημία SARS-CoV-2 η οποία παρουσίασε μια κρίσιμη αρνητική επίπτωση στην οικονομική δραστηριότητα.

Στον Πίνακα 2.3 αποτυπώνεται το κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τη χώρα, την Π.Κ.Μ. και την ΠΕ (σε ευρώ, σε τρέχουσες τιμές) για τα έτη 2014-2020. Στον Πίνακα 2.4 αναδεικνύεται η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τις τρεις αυτές κλίμακες, στα αναφερόμενα έτη, ενώ στην Εικόνα 2.2 αποτυπώνεται γραφικά η ποσοστιαία μεταβολή.

Πίνακας 2.3: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τη χώρα, την Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, 2014-2020, σε ευρώ, (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

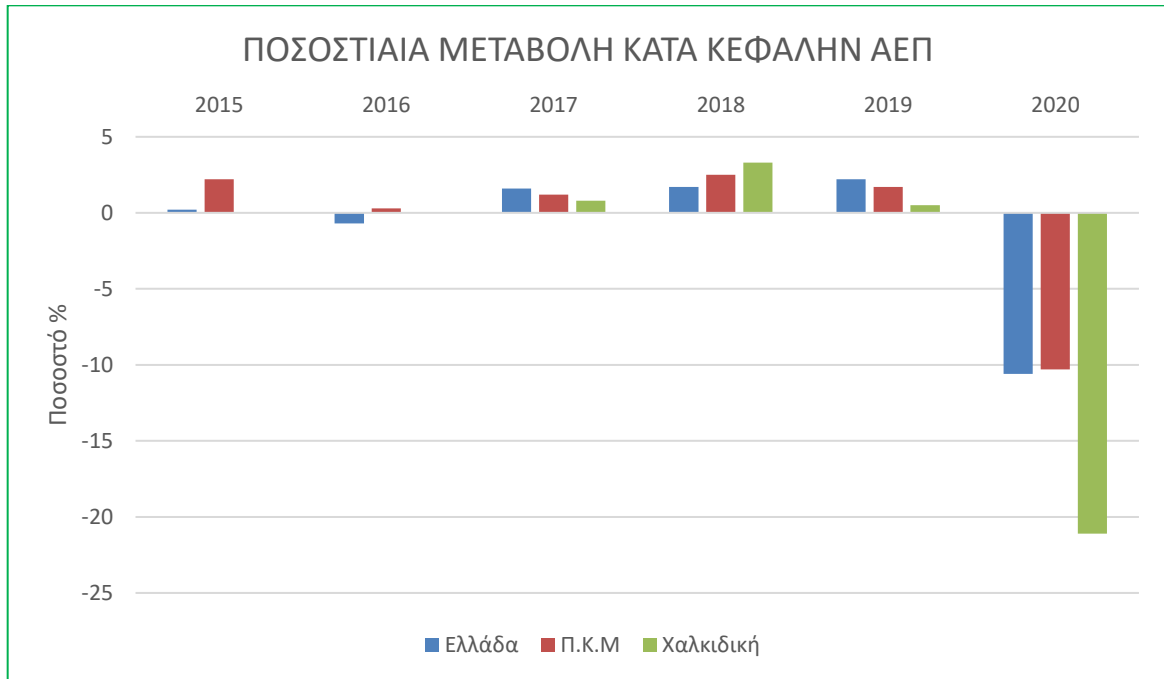
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ΕΛΛΑΔΑ	16.272	16.299	16.193	16.449	16.730	17.101	15.461
Π.Κ.Μ.	12.335	12.611	12.649	12.799	13.121	13.343	12.092
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	13.198	13.197	13.192	13.300	13.755	13.830	11.418

Πίνακας 2.4: Ποσοστιαία μεταβολή κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τη χώρα, την Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, 2015-2020 (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ΕΛΛΑΔΑ	0,2	-0,7	1,6	1,7	2,2	-10,6
Π.Κ.Μ.	2,2	0,3	1,2	2,5	1,7	-10,3
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	0	0	0,8	3,3	0,5	-21,1

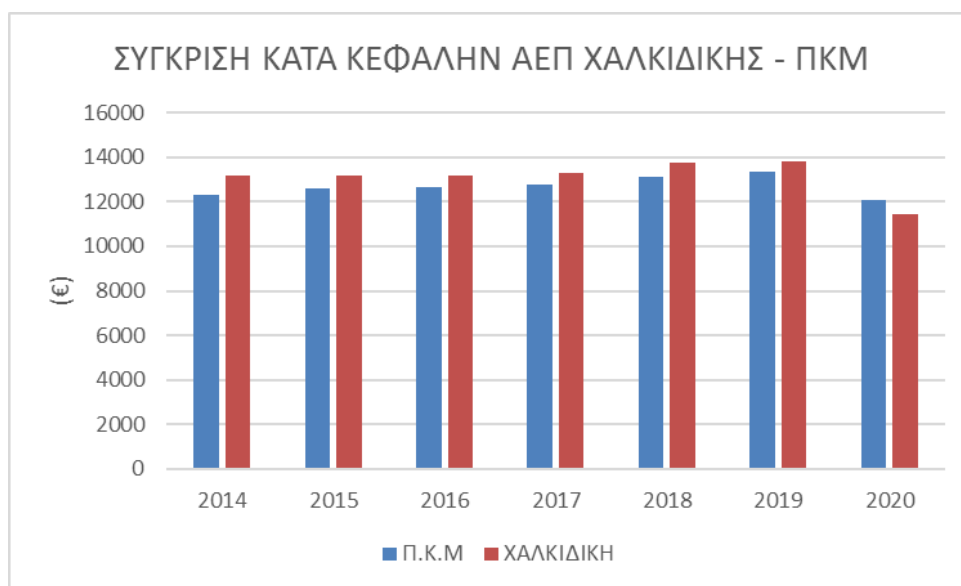
Είναι προφανές πως η ποσοστιαία μεταβολή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τις τρεις κλίμακες και τα έτη αναφοράς, ακολουθεί την αντίστοιχη μεταβολή του ΑΕΠ. Για τα έτη 2015-2016, η μεταβολή στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Χαλκιδικής είναι μηδαμινή. Για το έτος 2017 η ανάπτυξη του (0,8%) είναι μικρότερη για τον νομό συγκριτικά με αυτόν της Π.Κ.Μ. (1,2%) και της χώρας (1,6%). Ωστόσο, το 2018, όπως αναμένεται από την αντίστροφη εικόνα, η Χαλκιδική παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ανάπτυξη (3,3%) και από την Π.Κ.Μ. (2,5%) αλλά και από την χώρα συνολικά (1,7%). Όσον αφορά στο 2019, η εικόνα είναι παρόμοια με το 2017, ενώ η επίδραση της πανδημίας στην οικονομία γίνεται αισθητή το 2020 με πτώση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και για τις τρεις κλίμακες (10% για τη χώρα και την Π.Κ.Μ. και 20% για τη Χαλκιδική). Το ποσοστό αυτό

μπορεί να αποδοθεί σε μεγάλο βαθμό στην επίδραση της πανδημίας στην τουριστική δραστηριότητα.

Εικόνα 2.2: Ποσοστιαία ετήσια μεταβολή κατά κεφαλήν ΑΕΠ για τη χώρα, την Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, (2015-2020)

Σημειώνεται ότι για τα έτη 2015-2019, όπως παρουσιάζεται και στην Εικόνα 2.3, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Χαλκιδικής ξεπερνούσε σταθερά κάθε έτος, με ποσοστό 5,5%, το αντίστοιχο της Π.Κ.Μ., ενώ τον πρώτο χρόνο της πανδημίας το ΑΕΠ της Π.Κ.Μ. ξεπέρασε αυτό της Χαλκιδικής κατά 6%. Επίσης η μεταβολή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ που αφορά στις τρεις κλίμακες (Χώρα, Περιφέρεια, Περιφερειακή ενότητα) ακολουθεί ποιοτικά τις μεταβολές του ΑΕΠ.

Εικόνα 2.3: Σύγκριση κατά κεφαλήν ΑΕΠ Χαλκιδικής - Π.Κ.Μ. (2015-2019)

2.2 ΑΠΑ

Η ΑΠΑ προκύπτει από το ΑΕΠ (συνολική παραγωγή, αφαιρούμενων των ενδιάμεσων καταναλώσεων) αν επιπλέον αφαιρεθούν οι φόροι επί της παραγωγής και συμπεριληφθούν τυχόν επιδοτήσεις (Σιδηρόπουλος, 2014). Σημειώνεται πως η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ) παρέχει έτοιμα δεδομένα που αφορούν την ΑΠΑ βασικών κλάδων της οικονομίας, σε εθνική, αλλά και σε περιφερειακή κλίμακα. Στους Πίνακες 2.5, 2.6 και 2.7 αντίστοιχα, αποτυπώνεται η ΑΠΑ βασικών κλάδων στις τρεις κλίμακες, σε τρέχουσες τιμές, σε εκατομμύρια ευρώ για το διάστημα 2014-2020.

Πίνακας 2.5: ΑΠΑ βασικών κλάδων στην χώρα (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

ΚΛΑΔΟΣ ¹	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
A	6.352	6.816	6.134	6.822	6.528	6.983	7.011
B	21.287	22.079	21.873	22.027	22.040	21.910	22.082
C	3.738	3.493	3.484	2.259	2.431	2.574	2.681
D	38.835	38.650	37.313	39.865	41.267	41.879	33.471
E	4.306	4.435	4.523	4.826	4.781	5.023	5.147
F	8.060	7.867	8.682	8.807	8.255	8.124	7.655
G	29.104	28.028	26.826	26.086	25.666	26.470	23.444
H	7.991	7.678	7.414	7.676	7.931	8.682	7.794
I	31.782	31.907	31.171	31.023	31.317	31.514	31.374
J	5.037	4.883	4.777	4.952	5.395	5.690	4.429

Πίνακας 2.6: ΑΠΑ βασικών κλάδων στην Π.Κ.Μ. (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

¹ A: Γεωργία, δασοκομία, αλιεία

B: Ορυχεία, λατομεία, βιομηχανία, παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού, κλιματισμού και νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης

C: Κατασκευές

D: Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης

E: Ενημέρωση και επικοινωνία

F: Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες

G: Διαχείριση ακίνητης περιουσίας

H: Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες

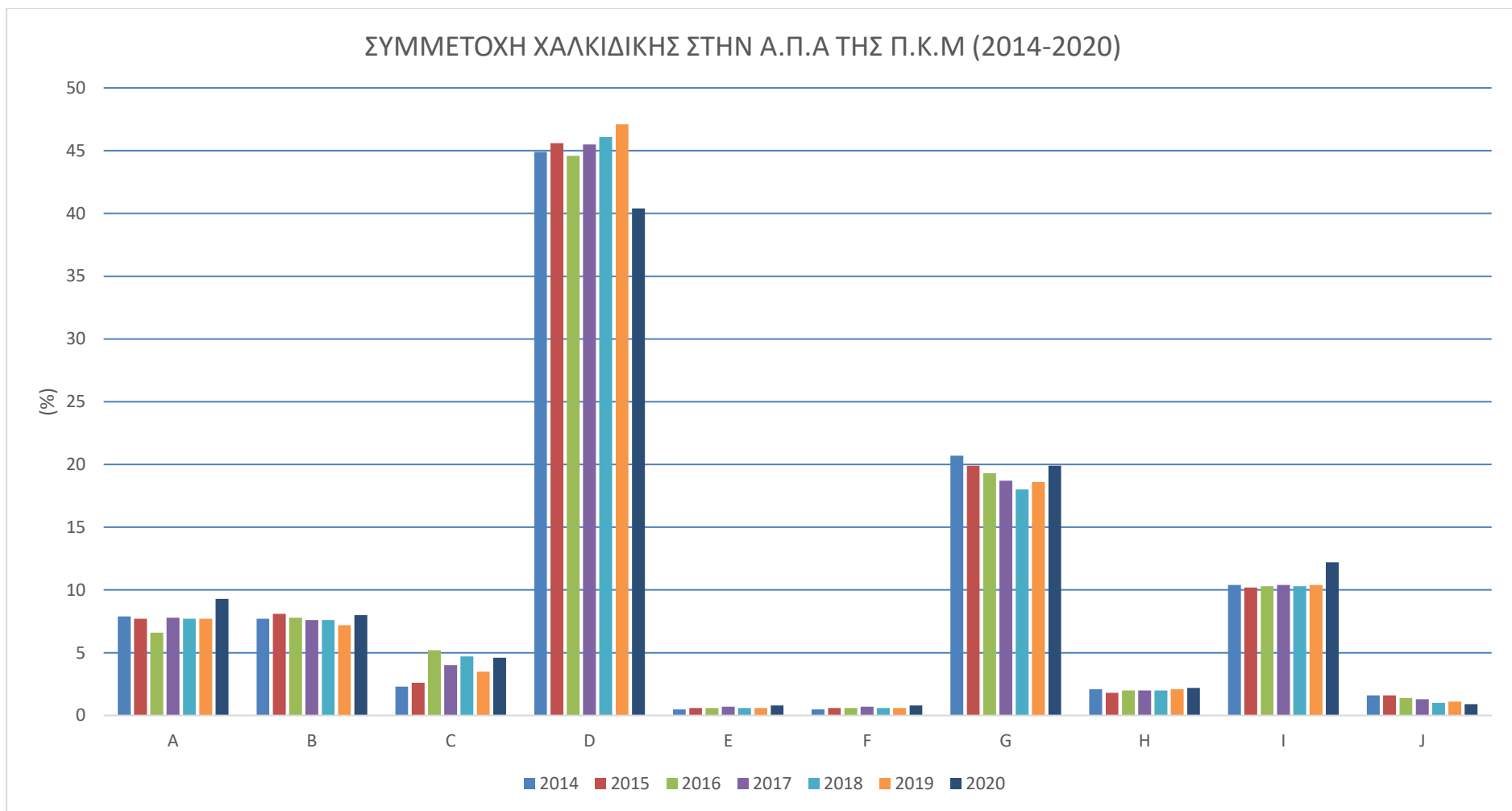
I: Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα

J: Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία, άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών που αφορούν την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών για ίδια χρήση, δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων

ΚΛΑΔΟΣ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
A	1.303	1.340	1.228	1.362	1.333	1.410	1.416
B	2.997	3.224	3.191	3.229	3.283	3.262	3.268
C	502	481	485	316	344	361	377
D	5.072	5.258	5.206	5.436	5.682	5.795	4.599
E	372	378	387	410	401	407	409
F	814	794	868	872	811	729	707
G	3.131	3.016	2.887	2.808	2.764	2.853	2.529
H	837	802	833	820	772	840	738
I	4.845	4.973	4.929	4.950	5.089	5.148	5.075
J	806	778	745	768	839	844	667

Πίνακας 2.7: ΑΠΑ βασικών κλάδων στη Χαλκιδική (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

ΚΛΑΔΟΣ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
A	102	99	83	100	101	102	102
B	99	104	99	97	100	96	89
C	30	33	66	51	62	47	51
D	577	587	567	583	608	624	446
E	7	7	8	9	8	8	8
F	7	7	8	9	8	8	8
G	265	256	246	239	237	247	220
H	26	23	25	26	26	28	24
I	133	132	132	133	136	138	135
J	20	20	17	16	14	15	10
Σύνολο	1.285	1.287	1.271	1.283	1.318	1.325	1.106

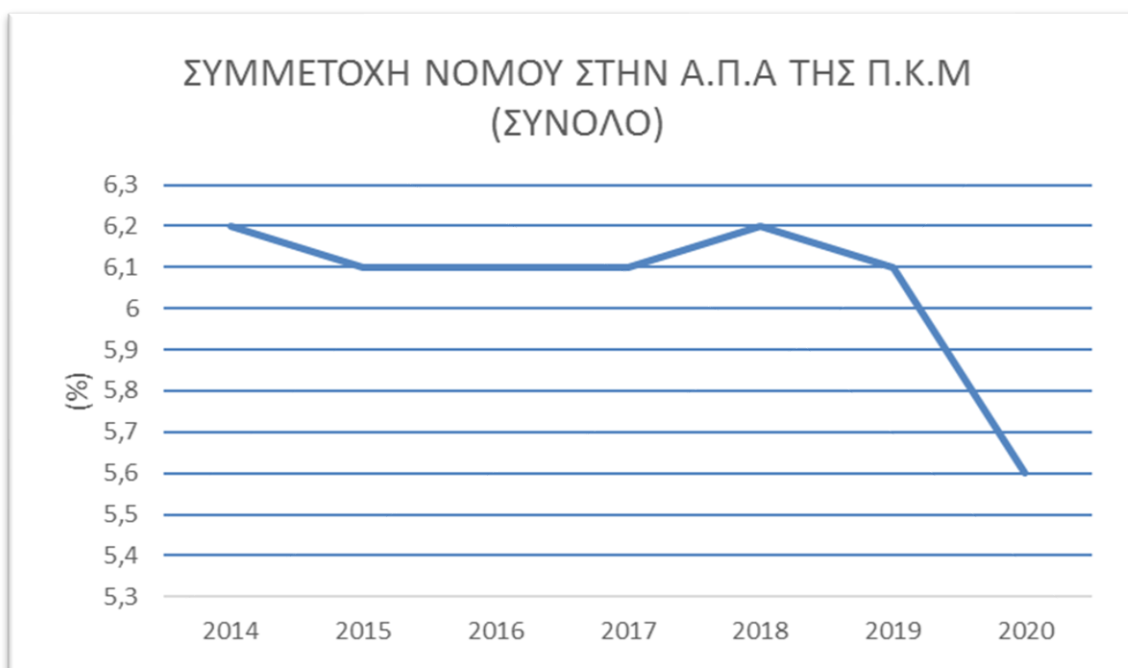

Εικόνα 2.4: Συμμετοχή της Χαλκιδικής στην ΑΠΑ βασικών κλάδων για το διάστημα 2014-2020

Στην Εικόνα 2.4 αποδίδεται με γραφικό τρόπο το ποσοστό συμμετοχής της ΑΠΑ ΠΕ Χαλκιδικής στην ΑΠΑ της Π.Κ.Μ, στους βασικούς κλάδους της οικονομίας στο διάστημα 2014-2020. Οι κατηγοριοποιήσεις που συζητώνται είναι κατ' αντιστοιχία με αυτές της ΕΛΣΤΑΤ.

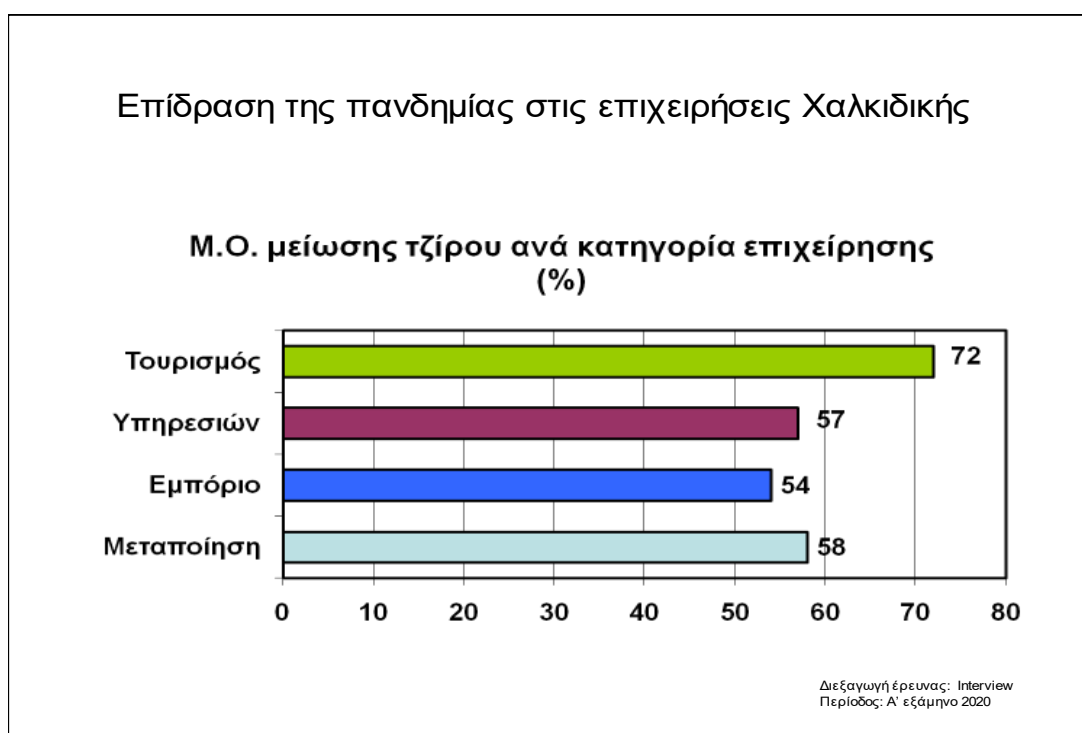
Παρατηρείται πως το μεγαλύτερο μερίδιο της ΑΠΑ στο νομό κατέχει ο κλάδος «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορές και αποθήκευση, δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης» με ποσοστό 45%. Έπεται ο κλάδος που αφορά τη διαχείριση ακίνητης περιουσίας (20%) και ο κλάδος που αφορά τη δημόσια διοίκηση, την εκπαίδευση και την υγεία (10%). Ο πρωτογενής τομέας κατέχει εξίσου μερίδιο με τον ενεργειακό τομέα (ορυχεία, παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, διαχείριση αποβλήτων) με ποσοστό 7,5%. Έπονται οι κατασκευές (5%), οι επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (2,5%), ενώ ο κλάδος «ενημέρωση και επικοινωνία» μαζί με τις χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες κατέχουν τη τελευταία θέση (1%). Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι κατά το 2020, την περίοδο έξαρσης της πανδημίας, οι συμμετοχές κλάδων όπως της γεωργίας, αλιείας, κτηνοτροφίας, της ενημέρωσης και επικοινωνίας, των χρηματοπιστωτικών και ασφαλιστικών, παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες. Μικρή πτώση (2-7%) παρουσίασαν οι κλάδοι της παροχής ηλ.ρεύματος/νερού, διαχείρισης αποβλήτων. Οι κλάδοι που επλήγησαν εμφανώς από την πανδημία, ήταν το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, οι μεταφορές και η αποθήκευση και οι δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης (40%), όπως επίσης και η διαχείριση ακίνητης περιουσίας (12%) και οι τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία (50%). Πρόκειται για τομείς που οι δραστηριότητες τους συνδέονται άμεσα στην αλυσίδα της οικονομικής δραστηριότητας.

Στην Εικόνα 2.5, αποτυπώνεται η συμμετοχή της ΠΕ Χαλκιδικής στην ΑΠΑ της Π.Κ.Μ. συνολικά, για το αναφερόμενο διάστημα. Κατά τα έτη 2015-2017 η συμμετοχή της Χαλκιδικής στην ΑΠΑ της Π.Κ.Μ. παραμένει σταθερή στο 6,1%. Τη διετία 2017-2018 η συνολική συμμετοχή της Χαλκιδικής στην ΑΠΑ της Π.Κ.Μ. σημείωσε ελαφριά αύξηση φτάνοντας το 6,2%, ενώ είναι εμφανής η πτώση της κατά τη διάρκεια του πρώτου χρόνου της πανδημίας, αγγίζοντας το 5,6%. Η μεγάλη πτώση στην συνεισφορά της Χαλκιδικής στην ΑΠΑ της Π.Κ.Μ., κατά την περίοδο έξαρσης της πανδημίας οφείλεται κυρίως, όπως αναλύθηκε παραπάνω, στους τομείς του τουρισμού και της εστίασης και της διασκέδασης - ψυχαγωγίας.

Εικόνα 2.5: Συνολική συμμετοχή της Χαλκιδικής στην ΑΠΑ της Π.Κ.Μ.

Στην Εικόνα 2.6, φαίνονται οι επιπτώσεις της πανδημίας στο κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων, το πρώτο εξάμηνο του 2020. Η έρευνα διενεργήθηκε από την εταιρεία Interview για λογαριασμό του επιμελητηρίου Χαλκιδικής.

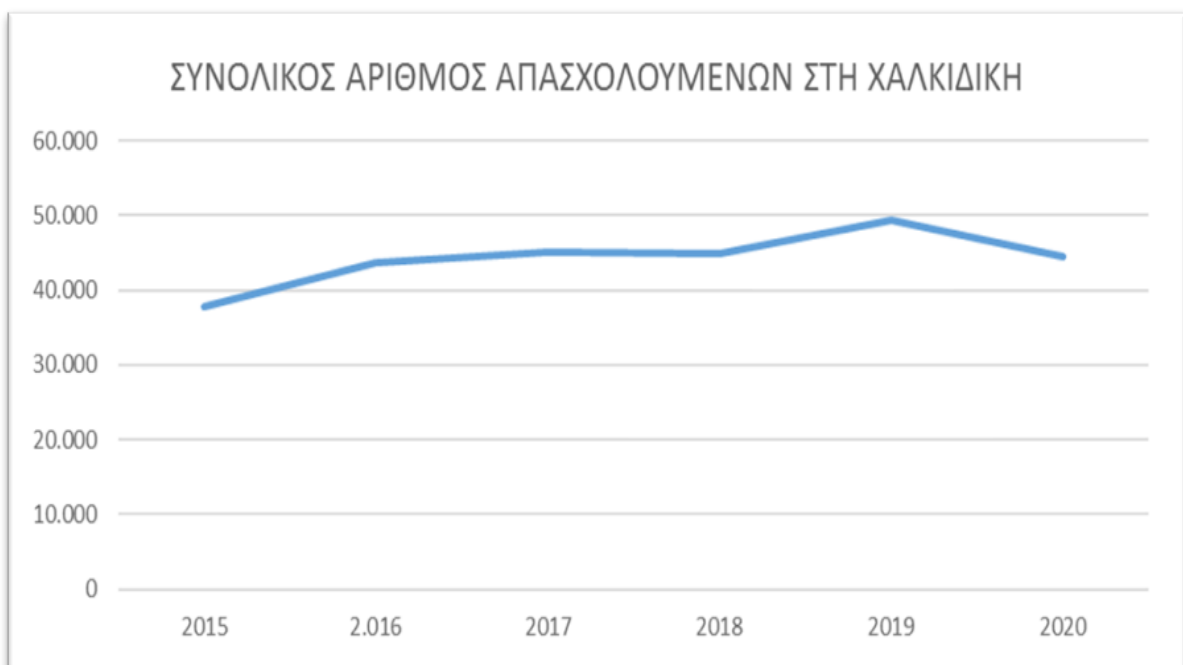

Εικόνα 2.6: Επίδραση της πανδημίας στις επιχειρήσεις Χαλκιδικής (Interview, 2020)

Όπως εμφανίζεται και στα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας, ο κύκλος εργασιών κατά το πρώτο εξάμηνο του 2020 μειώθηκε κατά 72% για τον κλάδο του τουρισμού, 57% για τον κλάδο των υπηρεσιών, 54% για τον κλάδο του εμπορίου και 58% για τον κλάδο της μεταποίησης.

2.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

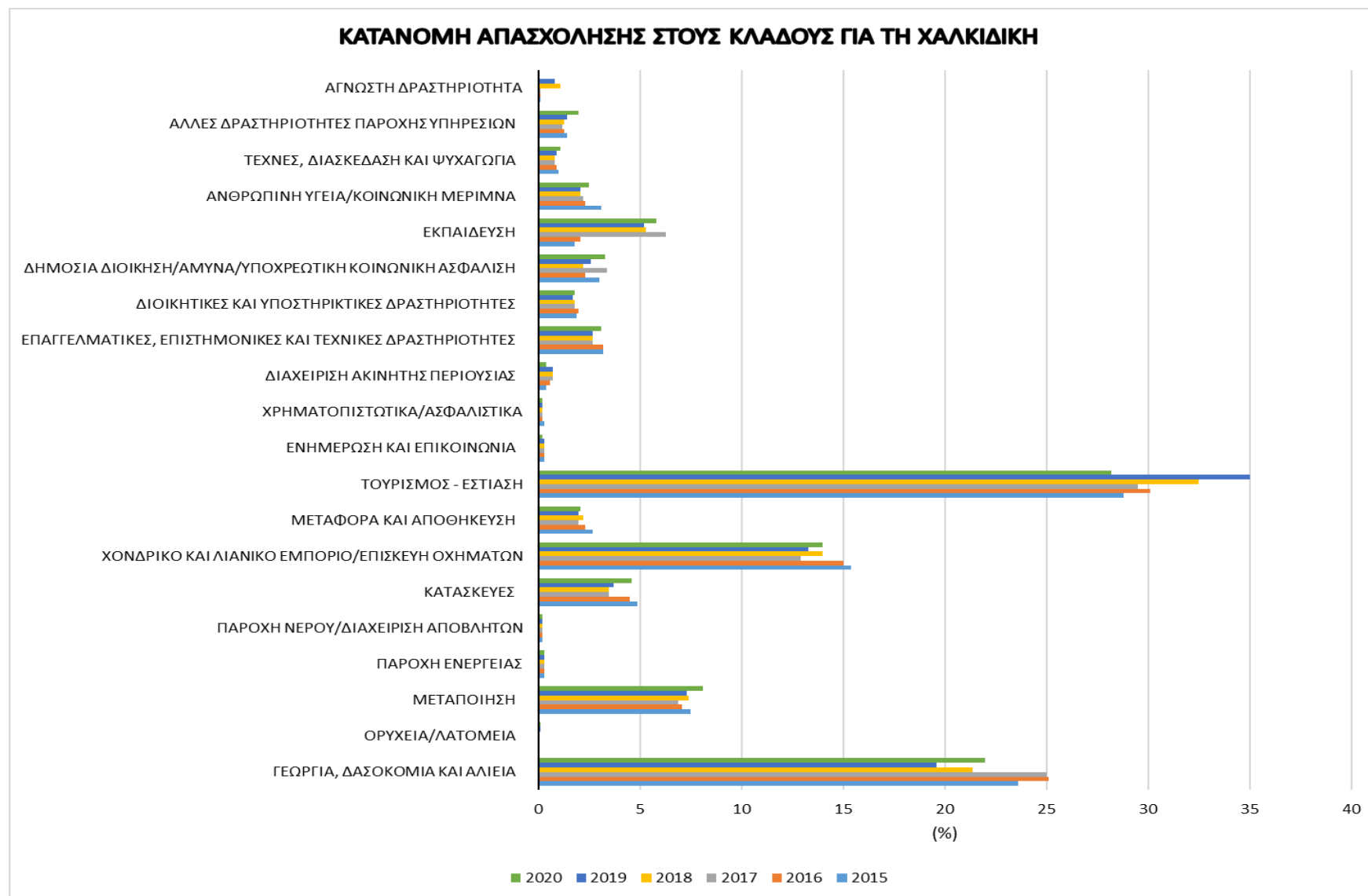
Η ανάλυση απασχόλησης διεξήχθη με δεδομένα που αντλήθηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ για «μονοψήφιο» (γενικότεροι κλάδοι) και «τριψήφιο» (μέγιστη δυνατή διαθέσιμη κατηγοριοποίηση σε επίπεδο ΠΕ) αριθμό κλάδου, και από έρευνες που διενεργήθηκαν για λογαριασμό του Επιμελητηρίου Χαλκιδικής. Ο διαχωρισμός σε κατηγορίες κλάδων επιλέχτηκε διότι αποτυπώνει με περισσότερη λεπτομέρεια την κατάσταση της απασχόλησης στους επιμέρους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Στον Πίνακα 2.8 αποτυπώνεται η απασχόληση στην ΠΕ Χαλκιδικής για τους «μονοψήφιους» κλάδους. Στην Εικόνα 2.7 παρουσιάζεται ο συνολικός αριθμός απασχολούμενων στη Χαλκιδική κατά το διάστημα 2015-2020. Είναι εμφανές πως η γενική εικόνα της απασχόλησης στο νομό είναι αυξητική στο διάστημα αναφοράς. Στο διάστημα 2018-2019 σημειώθηκε αύξηση κατά 9,8% ενώ στον πρώτο χρόνο της πανδημίας, όπως ήταν αναμενόμενο, υπήρξε μείωση κατά 10,9%.

Εικόνα 2.7: Συνολικός αριθμός απασχολούμενων στη Χαλκιδική (2015-2020)

Πίνακας 2.8: Απασχόληση σε «μονοψήφιους» κλάδους της ΠΕ Χαλκιδικής (2015-2020) (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

ΚΛΑΔΟΣ	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	8.913	10.968	11.268	9.615	9.694	9.805
ΟΡΥΧΕΙΑ/ΛΑΤΟΜΕΙΑ	15	10	10	15	30	29
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2.844	3.124	3.108	3.330	3.625	3.617
ΠΑΡΟΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	121	147	134	142	128	147
ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ/ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	80	74	70	83	82	90
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	1.862	1.990	1.578	1.576	1.849	2.049
ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ/ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	5.818	6.544	5.805	6.293	6.567	6.222
ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	1.013	992	894	1.009	988	956
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΕΣΤΙΑΣΗ	10.874	13.185	13.290	14.636	17.281	12.541
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	113	134	129	141	129	95
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΑ/ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ	103	100	98	94	95	99
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	166	271	295	306	360	181
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	1.210	1.380	1.231	1.203	1.338	1.365
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	714	855	824	799	834	785
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ/ΑΜΥΝΑ/ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	1.117	1.004	1.549	986	1.285	1.469
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	663	916	2.824	2.385	2.558	2.596
ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	1.165	1.028	989	931	1.020	1.118
ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	371	400	363	368	420	470
ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	543	586	534	585	705	891
ΑΓΝΩΣΤΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	28	52	66	498	411	19

Εικόνα 2.8: Κατανομή απασχόλησης σε «μονοψήφιους» κλάδους στη Χαλκιδική (2015-2020)

Αρχικά, παρατηρείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων κατά τη εξαετία (30%), εργάζεται στον τομέα του τουρισμού και της εστίασης, το 25% περίπου απασχολείται στον αγροδιατροφικό τομέα, το 15% στον κλάδο του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, το 7,5% στον τομέα της μεταποίησης, και το υπόλοιπο 22,5% μοιράζεται στους υπόλοιπους 15 κλάδους. Κατά τον πρώτο χρόνο της πανδημίας παρατηρείται αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων σχεδόν σε όλους τους κλάδους, εκτός από τον τουρισμό και την εστίαση. Στον Πίνακα 2.9 δίνεται ποσοστιαία, η μεταβολή στο αναφερόμενο διάστημα, για την απασχόληση στους διάφορους κλάδους.

Πίνακας 2.9: Ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης σε «μονοψήφιους» κλάδους, στη Χαλκιδική (2016-2020) (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

ΚΛΑΔΟΣ	2016	2017	2018	2019	2020
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	18,7	2,7	-17,2	0,8	1,1
ΟΡΥΧΕΙΑ/ΛΑΤΟΜΕΙΑ	-50	0	33,3	50	-3,4
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	9	-0,5	6,7	8,1	-0,2
ΠΑΡΟΧΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	17,7	-9,7	5,6	-10,9	12,9
ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ/ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	-8,1	-5,7	15,7	-1,2	8,9
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	6,4	-26,1	-0,1	14,8	9,8
ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ/ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΟΧΗΜΑΤΩΝ	11,1	-12,7	7,8	4,2	-5,5
ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	-2,1	-11	11,4	-2,1	-3,3
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ - ΕΣΤΙΑΣΗ	17,5	0,8	9,2	15,3	-37,8
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	15,7	-3,9	8,5	-9,3	-35,8
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΑ/ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ	-3	-2	-4,3	1,1	4
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	38,7	8,1	3,6	15	-98,9
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	12,3	-12,1	-2,3	10,1	2
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	16,5	-3,8	-3,1	4,2	-6,2
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ/ΑΜΥΝΑ/ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	-11,3	35,2	-57,1	23,3	12,5
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	27,6	67,6	-18,4	6,8	1,5
ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ/ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	-13,3	-3,9	-6,2	8,7	8,8
ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	7,3	-10,2	1,4	12,4	10,6
ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	7,3	-9,7	8,7	17	20,9

Οι κλάδοι που σημείωσαν αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων κατά τον πρώτο χρόνο της πανδημίας είναι ο πρωτογενής τομέας (γεωργία, δασοκομία, αλιεία) (1,1%), ο κλάδος της ενέργειας (12,9%) και της διαχείρισης αποβλήτων (8,9%), οι κατασκευές (9,8%), ο χρηματοπιστωτικός/ασφαλιστικός τομέας (4%), οι επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (2%), η δημόσια διοίκηση (12,5%), η εκπαίδευση (1,5%), ο τομέας της υγείας και της κοινωνικής μέριμνας (8,8%), η διασκέδαση και ψυχαγωγία (10,6%), και οι λοιπές δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών (20,9%). Αντιθέτως, σημαντική μείωση στην απασχόληση παρουσίασαν οι κλάδοι του τουρισμού και της εστίασης (37,8%), της ενημέρωσης και επικοινωνίας (35,8%) και της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (98,9%). Ο κλάδος του εμπορίου σημείωσε ελαφρά μείωση της τάξης του 5,5%. Από τα παραπάνω δεδομένα αναδεικνύεται η ανθεκτικότητα του πρωτογενούς τομέα σε συνδυασμό με την εμπορική δραστηριότητα και τη μεταποίηση κατά την περίοδο της πανδημίας. Οι τομείς αυτοί μπορεί να ενισχυθούν σημαντικά από τη συνεισφορά εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, στα πλαίσια της καινοτομίας και της αειφορικής ανταγωνιστικότητας. Η μεγάλη πτώση στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας, όσον αφορά στην απασχόληση, συνδέεται με την εξίσου σημαντική πτώση στον τομέα του τουρισμού και της εστίασης.

Στον Πίνακα 2.10 δίνεται η απασχόληση σε «τριψήφιους» κλάδους για τη Χαλκιδική, για το διάστημα 2017-2020. Επισημαίνεται πως τα δεδομένα αφορούν μόνο τους κλάδους με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην απασχόληση. Στην Εικόνα 2.9 δίνεται το ποσοστό της απασχόλησης σε «τριψήφιους» κλάδους, στη Χαλκιδική, στην συνολική απασχόληση του νομού. Παρατηρείται ότι η μεγαλύτερη συμμετοχή των κλάδων στην απασχόληση, πριν το διάστημα των μέτρων για την πανδημία ανήκει στον τομέα των εστιατορίων και των κινητών μονάδων εστίασης (9%), στον τουριστικό τομέα (τουριστικά καταλύματα και ξενοδοχεία) (9%), στην εξειδίκευση του αγρότη ειδικού καθεστώτος (8,6%), στις δραστηριότητες παροχής ποτών (8%) και στις πολυετείς καλλιέργειες (7,5%). Μικρότερο μερίδιο στην απασχόληση κατέχουν οι κλάδοι της ζωικής παραγωγής, της αλιείας, της επεξεργασίας φρούτων και λαχανικών, της αρτοποιίας, του χονδρικού και λιανικού εμπορίου τροφίμων, ποτού και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα αλλά λιανικού εμπορίου σε μη ειδικευμένα καταστήματα, με ποσοστά 1-2%.

Πίνακας 2.10: Απασχόληση σε «τριψήφιο» κλάδο, στη Χαλκιδική (2017-2020) (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

ΚΛΑΔΟΣ	2017	2018	2019	2020
Αγρότης ειδικού καθεστώτος	4389	3798	3887	-
Πολυετείς καλλιέργειες	4014	3149	3197	3261
Ζωική παραγωγή	659	628	653	628
Αλιεία	586	576	623	532
Επεξεργασία και συντήρηση φρούτων και λαχανικών	764	826	934	1018
Παραγωγή ειδών αρτοποιίας και αλευρωδών προϊόντων	649	683	786	-
Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη	467	548	731	818
Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού	660	683	760	710
Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα	760	855	958	847
Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα	716	771	833	762
Λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα	1305	1396	1417	1259
Ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα	3683	4084	4844	2449
Καταλύματα διακοπών και άλλα καταλύματα σύντομης διαμονής	2133	2100	2598	2244
Δραστηριότητες εστιατορίων και κινητών μονάδων εστίασης	3801	4237	4876	3921
Δραστηριότητες παροχής ποτών	3152	3632	4363	3438
Κρατική διοίκηση, οικονομική και κοινωνική πολιτική	1549	986	1285	1469

Εικόνα 2.9: Ποσοστό απασχόλησης σε «τριψήφιους» κλάδους στη Χαλκιδική (2017-2020)

Στον Πίνακα 2.11 δίνεται η ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης σε «τριψήφιους» κλάδους για το διάστημα 2018-2020. Για τα έτος 2019, ελαφρά αύξηση στην απασχόληση παρουσίασαν οι κλάδοι του πρωτογενούς τομέα, με μέσο όρο 2%, ενώ μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στην επεξεργασία φρούτων και λαχανικών, την παραγωγή ειδών αρτοποιίας και αλευρωδών και το χονδρικό εμπόριο τροφίμων (10-12%). Μεγαλύτερη αύξηση, με ποσοστό 16-19% σημειώθηκε στους κλάδους των ξενοδοχείων και των μονάδων εστίασης (13-19%). Για το έτος 2020, σημαντική μείωση παρατηρείται στον κλάδο των ξενοδοχείων (97,8%), στον κλάδο της εστίασης (24,4%), στις δραστηριότητες παροχής ποτών (26,9%), στα καταλύματα διακοπών (15,8%) και στο λιανικό εμπόριο (12-13%). Η απασχόληση στη ζωική παραγωγή μειώθηκε κατά 4%, Αντιθέτως, άνοδο παρουσίασαν οι κλάδοι των πολυετών καλλιεργειών (2%), της επεξεργασίας και συντήρησης φρούτων και λαχανικών (8,3%), οι κατασκευές κτιρίων (10%), και η κρατική διοίκηση (12,5%). Στο διάστημα πριν τη πανδημία, το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούνταν στον τουρισμό και την εστίαση, καθώς και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Όπως και στην ανάλυση «μονοψήφιων» κλάδων, αναδεικνύεται η ανθεκτικότητα του πρωτογενούς τομέα που μπορεί να συνεισφέρει στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας.

Πίνακας 2.11: Ποσοστιαία μεταβολή της απασχόλησης σε «τριψήφιους» κλάδους για τη Χαλκιδική (2018-2020) (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

ΚΛΑΔΟΣ	2018	2019	2020
Αγρότης ειδικού καθεστώτος	-15,6	2,3	-
Πολυετείς καλλιέργειες	-27,5	1,5	2
Ζωική παραγωγή	-4,9	3,8	-4
Αλιεία	-1,7	7,5	-17,1
Επεξεργασία και συντήρηση φρούτων και λαχανικών	7,5	11,6	8,3
Παραγωγή ειδών αρτοποιίας και αλευρωδών προϊόντων	5	13,1	-
Κατασκευή κτιρίων για κατοικίες και μη	14,8	25	10,6
Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού	3,4	10,1	-7
Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα	11,1	10,8	-13,1
Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα	7,1	7,4	-9,3
Λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα	6,5	1,5	-12,5
Ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα	9,8	15,7	-97,8
Καταλύματα διακοπών και άλλα καταλύματα σύντομης διαμονής	-1,6	19,2	-15,8
Δραστηριότητες εστιατορίων και κινητών μονάδων εστίασης	10,3	13,1	-24,4
Δραστηριότητες παροχής ποτών	13,2	16,8	-26,9
Κρατική διοίκηση, οικονομική και κοινωνική πολιτική	-57,1	23,3	12,5

2.4 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

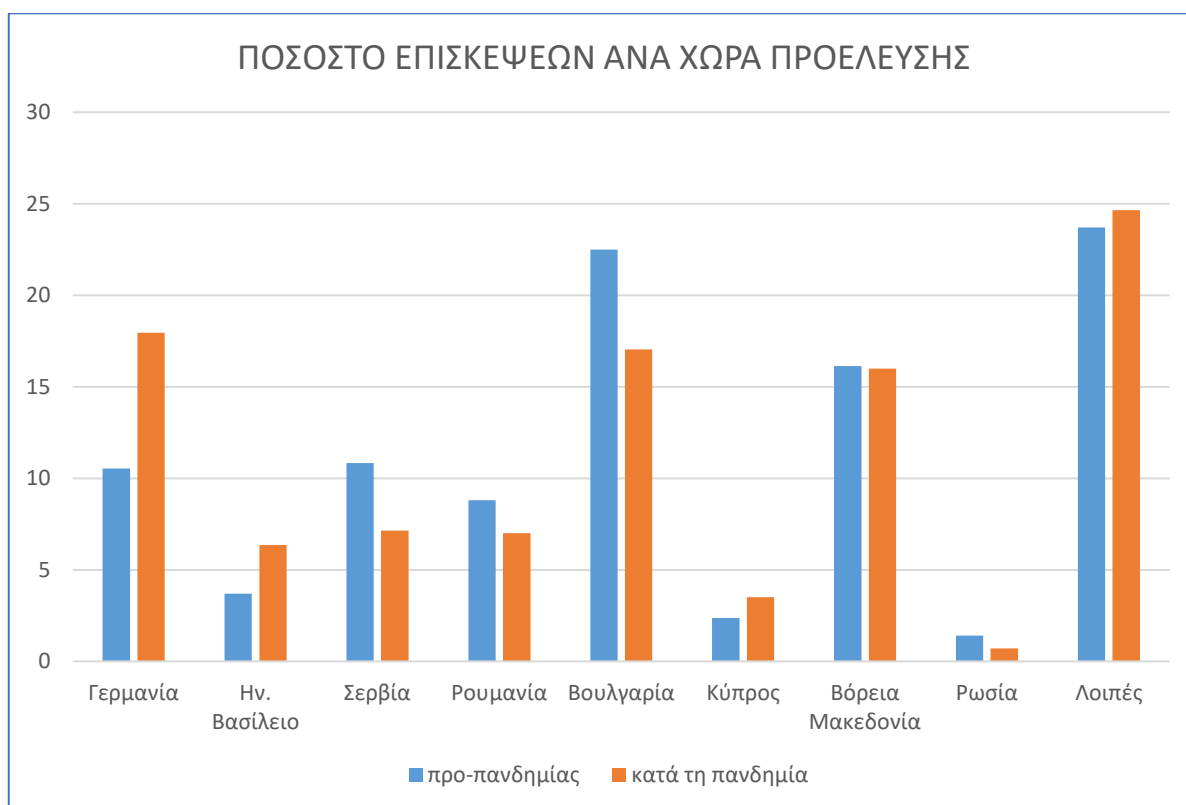
Η οικονομία της Χαλκιδικής, τις τελευταίες δεκαετίες, έχει ως πυλώνα το βασικό τουριστικό προϊόν «Ήλιος και Θάλασσα», με πλήθος επισκέψεων από τουρίστες ευρωπαϊκών και βαλκανικών χωρών. Στην ανάλυση απασχόλησης που διεξήχθη στο προηγούμενο κεφάλαιο, φάνηκε πως ο κλάδος επλήγει σημαντικά κατά την περίοδο της πανδημίας. Σε αυτή την ενότητα γίνεται παρουσίαση των βασικών τουριστικών μεγεθών της Π.Κ.Μ. καθώς και της ΠΕ Χαλκιδικής, όπως οι επισκέψεις ανά χώρα προέλευσης τουριστών, οι δαπάνες ανά επίσκεψη, η κίνηση στα λιμάνια της Χαλκιδικής, και οι επισκέψεις σε μουσεία. Το σύνολο των στοιχείων αντλήθηκε από έρευνες του ΙΝΣΕΤΕ (Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων).

Στον Πίνακα 2.12 παρατίθενται δεδομένα για τον αριθμό των επισκέψεων (σε χιλιάδες), στην Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης, για το διάστημα 2017-2021. Με τον όρο «επισκέψεις» στην έρευνα, ορίζονται οι επισκέψεις που κάνει ένας τουρίστας στις κατά τόπους Περιφέρειες της χώρας. Στην Εικόνα 2.10 αποτυπώνεται γραφικά το ποσοστό των επισκέψεων στην Π.Κ.Μ. με κριτήριο τη χώρα προέλευσης. Κρίθηκε σκόπιμο να οριστούν δύο περίοδοι αναφοράς. Η πρώτη αφορά στην περίοδο πριν την πανδημία (2017-2019), ενώ η δεύτερη, στην περίοδο κατά την οποία ίσχυαν τα μέτρα περιορισμού (2020-2021). Τα μεγέθη για κάθε περίοδο, ορίστηκαν ως οι μέσοι όροι του ποσοστού των επισκέψεων στα αναφερόμενα χρονικά διαστήματα.

Πίνακας 2.12: Αριθμός επισκέψεων στην Π.Κ.Μ. ανά χώρα προέλευσης (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

Χώρες Προέλευσης	2017	2018	2019	2020	2021
Γερμανία	786	905	624	249	480
Ην. Βασίλειο	151	305	344	98	147
Σερβία	887	767	712	45	317
Ρουμανία	539	767	623	67	259
Βουλγαρία	1.700	1.914	1.331	205	529
Κύπρος	117	202	197	45	103
Βόρεια Μακεδονία	1.514	1.149	874	209	461
Ρωσία	99	91	107	-	22
Λοιπές	1.469	1.731	1.949	362	617

Στην περίοδο προ-πανδημίας, μεγάλο ποσοστό επισκεπτών προερχόταν από τη Βουλγαρία (22.5%), από τη Βόρειο Μακεδονία (16%). Επισκέπτες από τη Γερμανία και τη Σερβία κατείχαν ποσοστό 11% περίπου, από τη Ρουμανία προερχόταν το 9%, από το Ην.Βασίλειο το 3% περίπου, ενώ η Κύπρος και η Ρωσία αποτελούσαν το 2,5% περίπου. Κατά την πανδημία, οι επισκέπτες από τη Γερμανία αυξήθηκαν σε 17,5%, από το Ην.Βασίλειο σε 6% περίπου, ενώ οι επισκέπτες από τη Σερβία και τη Ρουμανία μειώθηκαν στο 7% και από τη Βουλγαρία και τη Βόρειο Μακεδονία στο 16% περίπου. Σημειώνεται ότι για τα έτη 2017-2019, που αφορούν στην περίοδο προ πανδημίας, οι επισκέπτες που προερχόντουσαν από ευρωπαϊκές και λοιπές χώρες πλην των Βαλκανίων αποτελούσαν το 35-45% περίπου, ενώ το υπόλοιπο (55-65%) προερχόταν από Βαλκανικές χώρες. Κατά τον πρώτο χρόνο της πανδημίας (2019), τα ποσοστά διαμορφώθηκαν αντίστοιχα σε 60% και 40%, ενώ κατά το 2020 τα ποσοστά ήταν ισομοιρασμένα. Το γεγονός αυτό ίσως να συνδέεται με τα αντίστοιχα οικονομικά και εισοδηματικά προφίλ των τουριστών που επισκέπτονται τη Χαλκιδική.

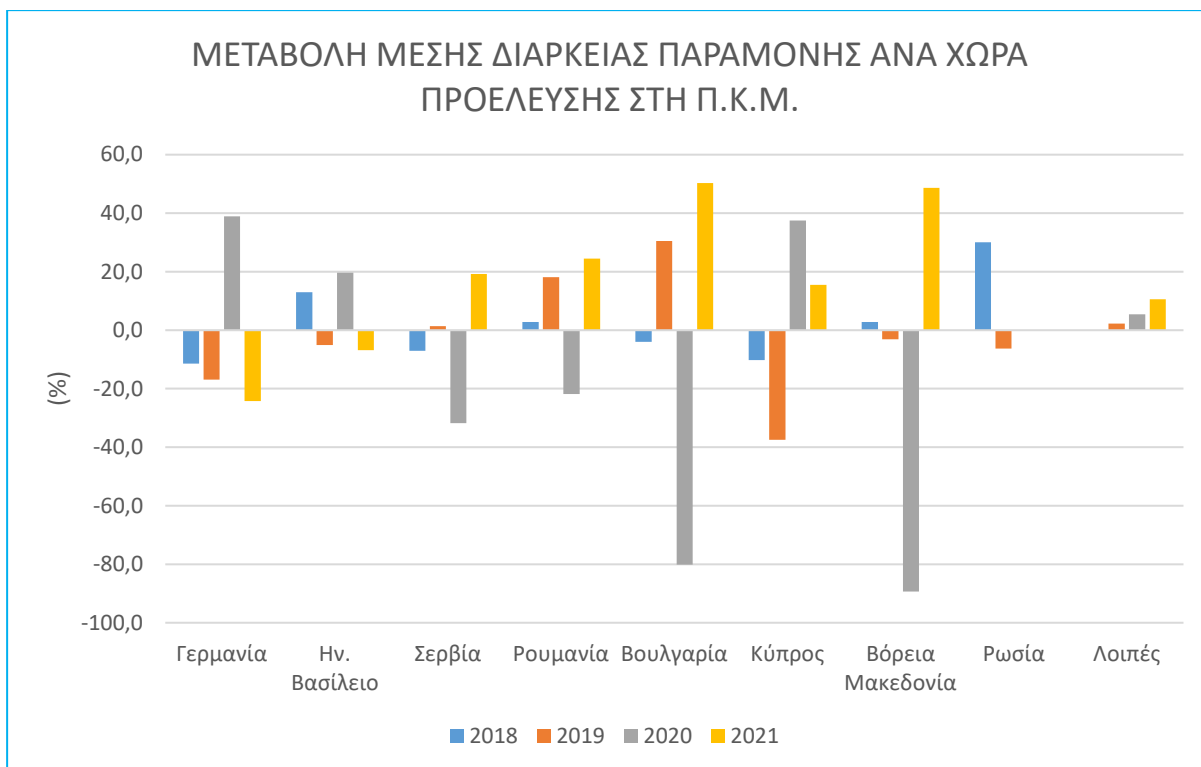
Εικόνα 2.10: Ποσοστό επισκέψεων στην Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης, προ-πανδημίας (2017-2019) και κατά τη πανδημία (2020-2021)

Στον Πίνακα 2.13 καταγράφεται η μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών στην Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης, σε μέρες.

Πίνακας 2.13: Μέση διάρκεια παραμονής τουριστών στην Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

Χώρες Προέλευσης	2017	2018	2019	2020	2021
Γερμανία	12,3	11,1	9,5	15,5	12,5
Ην. Βασίλειο	7,7	8,9	8,4	10,5	9,8
Σερβία	8,4	7,8	7,9	6,0	7,4
Ρουμανία	5,7	5,9	7,2	5,9	7,8
Βουλγαρία	2,5	2,4	3,4	1,9	3,8
Κύπρος	10,2	9,2	6,7	10,8	12,7
Βόρεια Μακεδονία	2,6	2,7	2,6	1,4	2,7
Ρωσία	8,6	12,3	11,5	-	11,4
Λοιπές	6,3	6,3	6,4	6,8	7,6

Κατά το διάστημα 2017-2019, ο μέσος όρος ημερών παραμονής για τους τουρίστες προερχόμενους από τη Γερμανία ήταν 11 μέρες, για τους Ρώσους 10,8 μέρες, για τους τουρίστες από το Ην.Βασίλειο, τη Σερβία και τη Κύπρο ήταν 8 μέρες, για τους Ρουμάνους 6,3 μέρες, ενώ τη μικρότερη διάρκεια παραμονής είχαν οι τουρίστες που προέρχονταν από τη Βόρειο Μακεδονία και τη Βουλγαρία, με μέσο όρο 2,7 μέρες περίπου. Από τα δεδομένα εξάγεται επίσης ο μέσος όρος της διάρκειας παραμονής επισκεπτών που προέρχονταν από Βαλκανικές χώρες, άγγιζε συνολικά τις 5 μέρες, ενώ ο μέσος όρος της διάρκειας παραμονής των τουριστών που προέρχονταν από ευρωπαϊκές χώρες ήταν περίπου 12 ημέρες. Στην Εικόνα 2.11, εμφανίζεται η ποσοστιαία μεταβολή της μέσης διάρκειας παραμονής των τουριστών στην Π.Κ.Μ, ανά χώρα προέλευσης, για το διάστημα 2017-2021. Συμπερασματικά, καθίσταται προφανής η διαφορά των ημερών παραμονής των τουριστών από βαλκανικές και ευρωπαϊκές χώρες, τόσο για την περίοδο πριν την πανδημία, αλλά και κατά τα έτη 2020-2021.

Εικόνα 2.11: Ποσοστιαία μεταβολή της μέσης διάρκειας παραμονής των τουριστών στην Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης (2018-2021)

Τον πρώτο χρόνο της πανδημίας, η διάρκεια παραμονής για τους Γερμανούς και Κύπριους επισκέπτες αυξήθηκε κατά 40%, για τους Άγγλους κατά 20%, ενώ μεγάλη μείωση παρατηρήθηκε για τους επισκέπτες από τη Βόρειο Μακεδονία και Βουλγαρία, με μέσο όρο 80% και τους επισκέπτες από Σερβία και Ρουμανία, με μέσο όρο μείωσης 25%. Κατά το 2021, το μέσο διάστημα παραμονής αυξήθηκε για τους επισκέπτες από τη Βόρειο Μακεδονία και Βουλγαρία κατά 50%, κατά 20% για τους επισκέπτες από τη Ρουμανία και Σερβία και τη Κύπρο, ενώ μείωση 25% παρατηρήθηκε για τους Γερμανούς και 7% για τους Άγγλους.

Στον Πίνακα 2.14 παρουσιάζεται η μέση δαπάνη ανά επίσκεψη (σε ευρώ) στην Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης τουριστών, για το διάστημα 2017-2021.

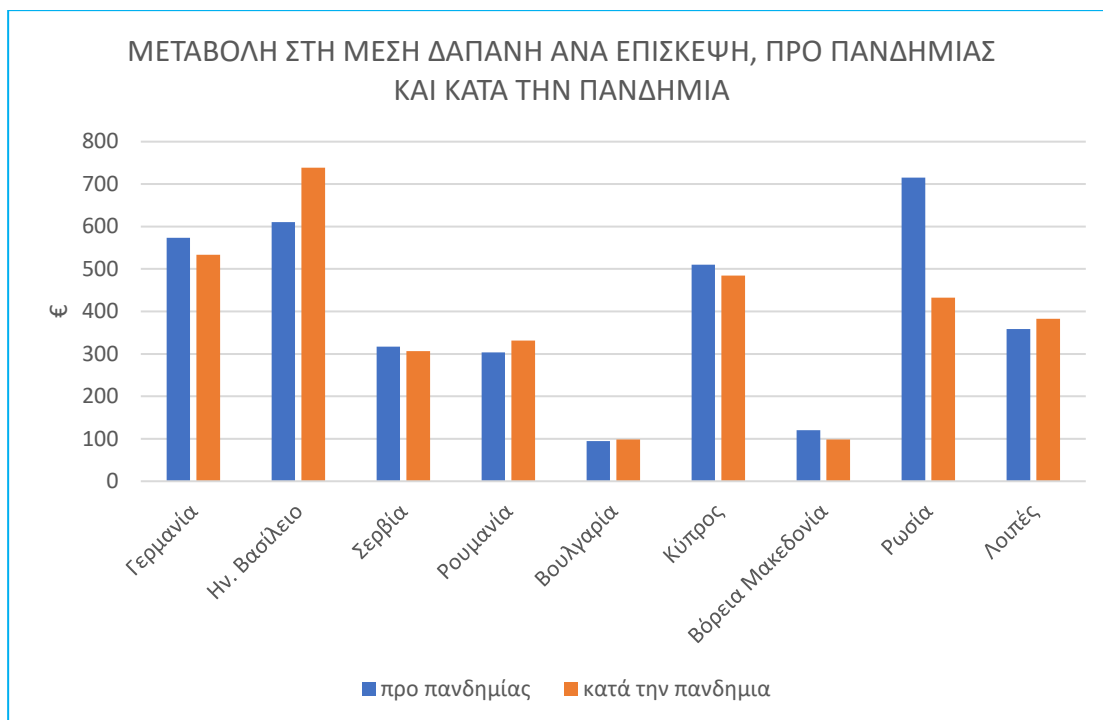
Στην Εικόνα 2.12 αποτυπώνεται η μεταβολή στη μέση δαπάνη ανά επίσκεψη, σε ευρώ, με κριτήριο την χώρα προορισμού, για τη περίοδο προ-πανδημίας (2017-2019) και κατά την πανδημία (2020-2021). Παρατηρείται πως επισκέπτες με χώρα προέλευσης τη Γερμανία ξόδεψαν κατά μέσο όρο 7% λιγότερα χρήματα κατά την πανδημία. Για το Ην.Βασίλειο υπάρχει αύξηση 17%, για τη Σερβία μείωση 3,5%, για τη Ρουμανία αύξηση 8,4%, για τη Βουλγαρία αύξηση 4%, για τη Κύπρο μείωση 5% και για τη Βόρεια Μακεδονία μείωση 22%. Για το διάστημα 2017-2019, η μεγαλύτερη κατά μέσο όρο δαπάνη, ανά επίσκεψη, αφορούσε επισκέπτες από τη Ρωσία (715 €) και ακολουθούν Ην.Βασίλειο (610 €), Γερμανία (573 €), Κύπρος (510 €), Σερβία (317 €), Ρουμανία (303 €), Βόρεια Μακεδονία

(120 €) και Βουλγαρία (95 €). Για το διάστημα 2020-2021 η κατάταξη είναι η ακόλουθη: Ην.Βασίλειο (738 €), Γερμανία (533 €), Κύπρος (484 €), Ρουμανία (331 €), Σερβία (306 €), Βουλγαρία και Βόρεια Μακεδονία (98 €).

Πίνακας 2.14: Μέση δαπάνη ανά επίσκεψη στη Π.Κ.Μ., ανά χώρα προέλευσης τουριστών (2017-2021) (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

Χώρες Προέλευσης	2017	2018	2019	2020	2021
Γερμανία	563,3	577,8	579,0	581,0	486,7
Ην. Βασίλειο	575,7	599,7	656,5	601,1	875,9
Σερβία	315,9	324,3	312,2	297,4	315,7
Ρουμανία	258,7	275,1	376,7	287,4	375,4
Βουλγαρία	84,6	84,3	114,8	71,0	126,4
Κύπρος	451,4	521,9	557,1	443,5	525,3
Βόρεια Μακεδονία	105,9	129,1	126,6	80,6	115,8
Ρωσία	719,2	637,4	788,9	-	864,5
Λοιπές	322,8	368,0	384,0	345,0	420,8

Κατά αντιστοιχία, με τη μέση διάρκεια παραμονής των τουριστών όπως αναλύθηκε παραπάνω, η μέση δαπάνη ανά επίσκεψη για τους τουρίστες προερχόμενους από ευρωπαϊκές και λοιπές χώρες (Γερμανία, Αγγλία, Κύπρος κλπ.) πλην των βαλκανικών, αγγίζει το 60% των συνολικών εσόδων για τα έτη 2017-2019 και 2021. Ειδικά για το 2019, το ποσοστό αυξήθηκε κατά 10%. Αντίστοιχα, το 40% των εσόδων από τον τουρισμό για την Π.Κ.Μ., αφορά τουρίστες από τις βαλκανικές χώρες (Βουλγαρία, Βόρεια Μακεδονία, Σερβία, Ρουμανία) για τα αντίστοιχα έτη και μειώθηκε στο 30% κατά το έτος έξαρσης της πανδημίας (2021). Τα δεδομένα αυτά συνάδουν με το συμπέρασμα που εξήχθη και από τη διάρκεια παραμονής, για το οικονομικό προφίλ των τουριστών, ανά χώρα προέλευσης.

Εικόνα 2.12: Μεταβολή στη μέση δαπάνη ανά επίσκεψη, με κριτήριο τη χώρα προορισμού, για την περίοδο προ-πανδημίας (2017-2019) και κατά την πανδημία (2020-2021), για την Π.Κ.Μ.

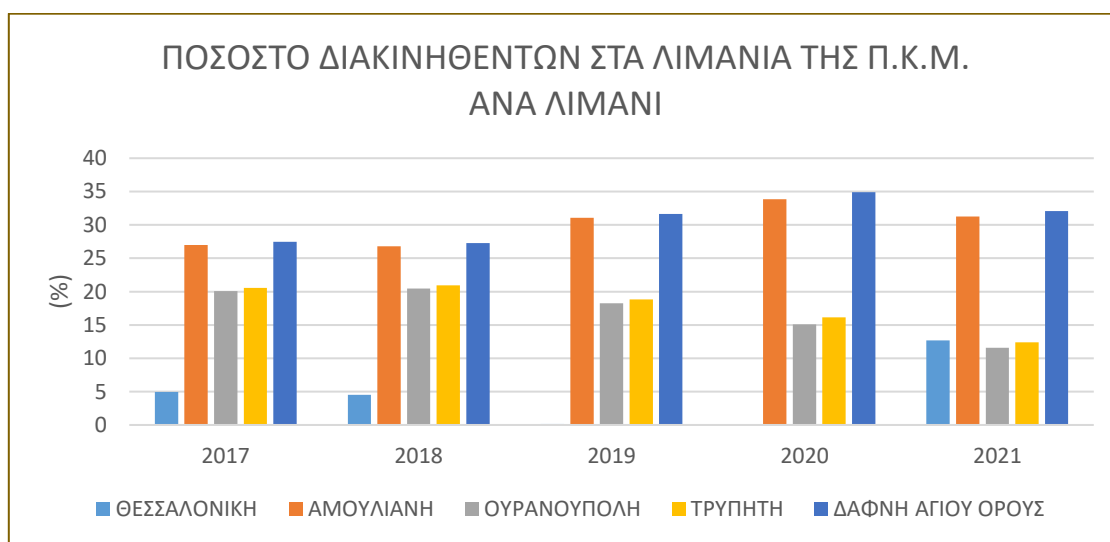
Στον Πίνακα 2.15 αποτυπώνεται η συνολική κίνηση στα λιμάνια της Π.Κ.Μ. για το διάστημα 2017-2021. Αυτή αφορά διακινηθέντες κατά την επιβίβαση και αποβίβαση συνολικά, επιβατών με οχηματαγωγά/επιβατηγά πλοία.

Πίνακας 2.15: Κίνηση στα λιμάνια της Π.Κ.Μ., (2017 -2021) (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

ΛΙΜΑΝΙ	2017	2018	2019	2020	2021
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	47.840	45.124	1.391	0	68.938
ΑΜΟΥΛΙΑΝΗ	260.625	266.304	272.985	159.434	169.797
ΟΥΡΑΝΟΥΠΟΛΗ	193.860	202.996	160.456	71.051	62.900
ΤΡΥΠΗΤΗ	198.415	207.803	165.494	75.956	67.240
ΔΑΦΝΗ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ	265.180	271.111	278.023	164.339	174.137
ΣΥΝΟΛΟ Π.Κ.Μ.	965920	993338	878349	470780	543012

Στην Εικόνα 2.13 παρουσιάζεται το ποσοστό των διακινηθέντων στα λιμάνια της Π.Κ.Μ., για το διάστημα 2017-2021. Παρατηρείται πως η συντριπτική πλειοψηφία των μετακινήσεων αφορά σε λιμάνια της Χαλκιδικής τα οποία

εξυπηρετούν τουριστικές ανάγκες. Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο ποσοστό μετακινήσεων παρατηρείται στη Δάφνη Αγίου όρους, τόσο πριν, όσο και κατά την πανδημία, με ποσοστό 27% και 33% αντίστοιχα. Αυτό πιθανώς να συνδέεται με τις ανάγκες θρησκευτικού τουρισμού. Το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό μετακινήσεων το κατέχει το λιμάνι της Αμμουλιανής (27% πριν την πανδημία, 32% κατά την πανδημία). Έπονται η Ουρανούπολη και η Τρυπητή με ίδια ποσοστά στις δύο προαναφερθείσες περιόδους (20% πριν την πανδημία, 14% κατά τη διάρκεια). Στη τελευταία θέση έρχεται το λιμάνι της Θεσσαλονίκης με 4% και 13% αντίστοιχα, καθώς εξυπηρετεί ελάχιστα στις συνολικές τουριστικές ανάγκες της Π.Κ.Μ. Η ανάλυση των δεδομένων της κίνησης στα λιμάνια της Χαλκιδικής καταδεικνύει τις προοπτικές επένδυσης σε υποδομές των τοπικών λιμένων, ώστε να διευκολύνεται η μετακίνηση των τουριστών, ιδίως τους θερινούς μήνες. Η προοπτική αυτή ενισχύεται και από την διερεύνηση σκοπιμότητας που είναι εν εξελίξει, για το λιμάνι των Μουδανιών.

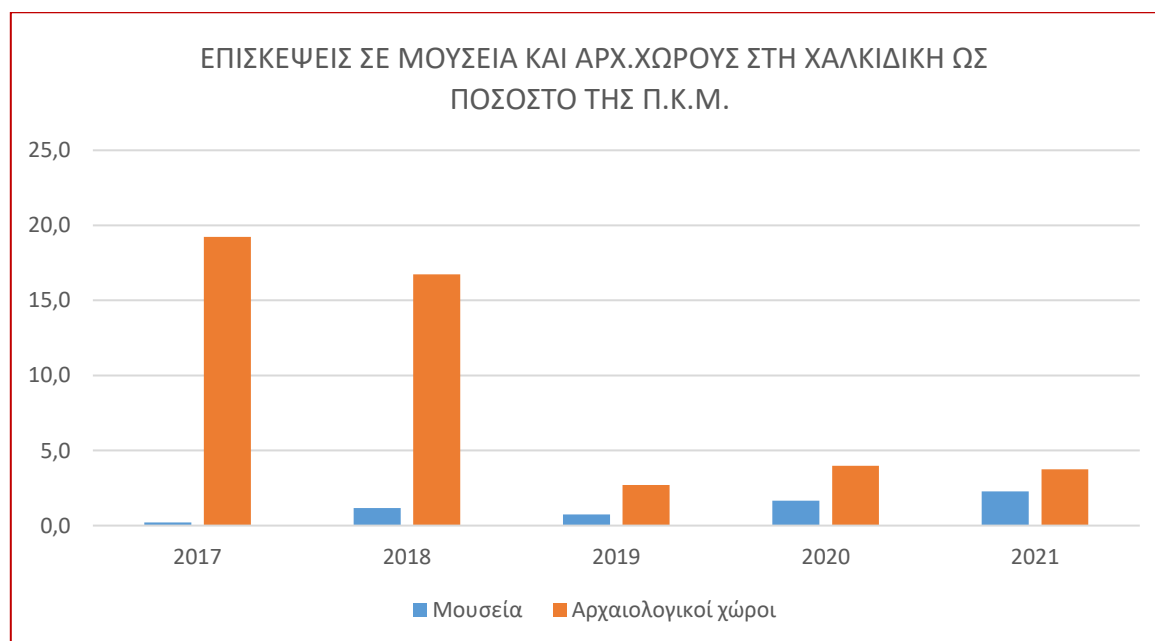
Εικόνα 2.13: Ποσοστό διακινήθοντων στα λιμάνια της Π.Κ.Μ.

Στον Πίνακα 2.16 αποτυπώνονται οι επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους της Π.Κ.Μ., για το διάστημα 2017-2021. Στην Εικόνα 2.14 αποτυπώνονται οι επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους στη Χαλκιδική, ως ποσοστό των συνολικών επισκέψεων στην Π.Κ.Μ. Παρατηρείται ότι για το έτος 2017, το 20% περίπου των επισκέψεων σε αρχαιολογικούς χώρους της Π.Κ.Μ., αφορούσε τη ΠΕ Χαλκιδικής. Το 2019, το ποσοστό αυτό είναι ελαφρώς μειωμένο (17%). Απότομη μείωση παρατηρείται το 2019, με ποσοστό 2,5% και διατηρείται σχετικά σταθερό στο διάστημα της πανδημίας. Στις επισκέψεις μουσείων, τα ποσοστά παραμένουν σχετικά σταθερά στο 1-3% για το διάστημα 2017-2021. Η απότομη αλλαγή πιθανώς να οφείλεται σε κλείσιμο των χώρων για εργασίες συντήρησης το 2019, λόγω φθορών από τις

καιρικές συνθήκες και να παρέμεινε χαμηλός ο αριθμός την διετία 2020-2021 λόγω πανδημίας.

Πίνακας 2.16: Επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους της Π.Κ.Μ., για το διάστημα 2017-2021 (ΙΝΣΕΤΕ, 2023)

Περιφερειακές Ενότητες		2017	2018	2019	2020	2021
Ημαθίας	Μουσεία	10.299	11.539	9.100	3.184	3.460
	Αρχαιολογικοί χώροι	203.632	222.503	223.151	37.586	56.790
Θεσσαλονίκης	Μουσεία	597.611	582.438	591.475	122.052	175.640
	Αρχαιολογικοί χώροι	22.803	20.911	24.295	11.871	22.935
Κιλκίς	Μουσεία	636	2.244	3.005	413	0
	Αρχαιολογικοί χώροι	186	209	554	794	934
Πέλλας	Μουσεία	27.960	34.904	26.303	5.450	8.574
	Αρχαιολογικοί χώροι	14.936	19.362	14.221	3.547	5.110
Πιερίας	Μουσεία	16.915	26.608	33.433	6.617	8.977
	Αρχαιολογικοί χώροι	72.897	118.222	122.528	29.827	52.800
Σερρών	Μουσεία	14.104	17.618	19.231	3.711	4.880
	Αρχαιολογικοί χώροι	0	0	0	0	
Χαλκιδικής	Μουσεία	1.381	7.931	5.170	2.401	4.716
	Αρχαιολογικοί χώροι	74.918	76.665	10.722	3.477	5.395
Σύνολο	Μουσεία	668.906	683.282	687.717	143.828	206.247
	Αρχαιολογικοί χώροι	389.372	457.872	395.471	87.102	143.964

Εικόνα 2.14: Επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους στη Χαλκιδική ως ποσοστό στην Π.Κ.Μ.

2.5 ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

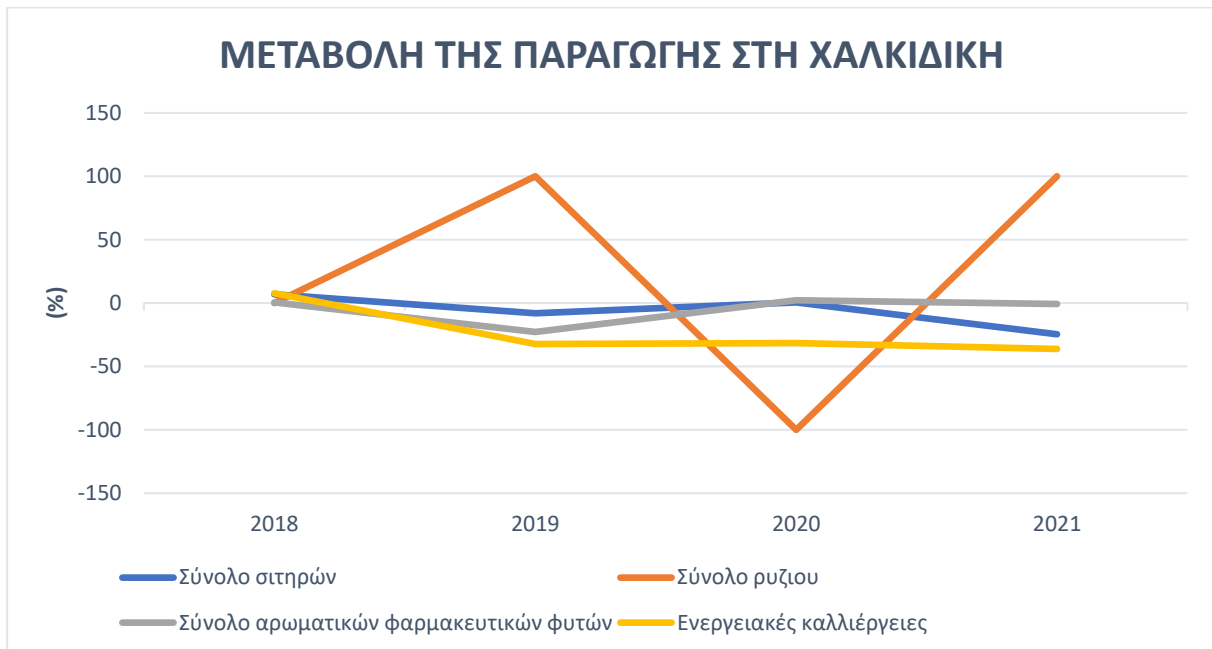
Από την ανάλυση που διεξήχθη για την απασχόληση και τη συνεισφορά του πρωτογενούς τομέα στην οικονομία της Χαλκιδικής, προέκυψε το συμπέρασμα πως η αγροτική παραγωγή ως κλάδος, αποδείχθηκε ανθεκτική κατά την αρχική διετία (2019-2020) της πανδημίας. Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιαστούν με περαιτέρω ανάλυση, στοιχεία για τον αγροτικό τομέα στην ΠΕ Χαλκιδικής. Πιο συγκεκριμένα, θα παρατεθούν και θα συγκριθούν δεδομένα για την παραγωγή σε δενδρώδεις και μόνιμες καλλιέργειες, τα κηπευτικά και λαχανικά και τις αροτραίες καλλιέργειες για το σύνολο της Π.Κ.Μ. και της Χαλκιδικής. Τα δεδομένα ελήφθησαν από την σελίδα του ΥΠΑΑΤ (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων).

Στον Πίνακα 2.17 παρατίθεται η παραγωγή σε τόνους, σιτηρών, ρυζιού, αρωματικών φυτών και ενεργειακών καλλιεργειών για το σύνολο της Π.Κ.Μ. και της Χαλκιδικής. Οι ενεργειακές καλλιέργειες αφορούν προϊόντα όπως ελαιοκράμβη, σόγια, ηλιάνθο και αγκινάρα. Τα αρωματικά φυτά αφορούν βότανα και προϊόντα που ήρθαν τα τελευταία χρόνια στο προσκήνιο, όπως το ιπποφαές, η στέβια, το γκότζι μπέρι κλπ., αλλά και πιο παραδοσιακά, όπως μέντα, φασκόμηλο, τσάι του βουνού κλπ.

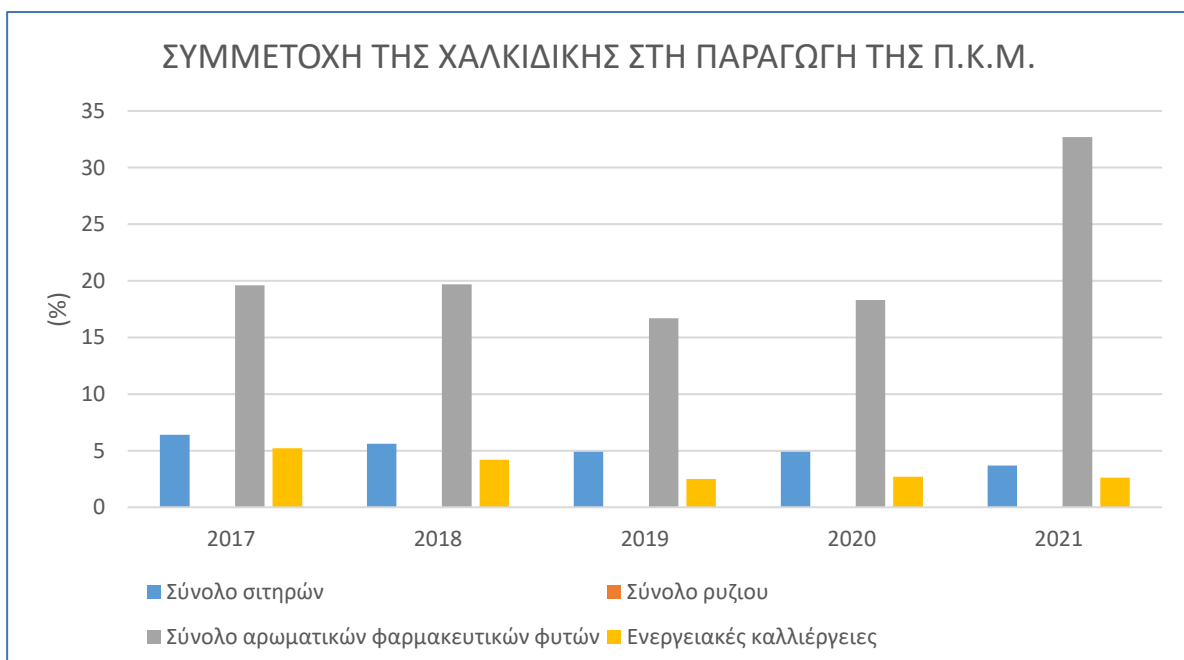
Πίνακας 2.17: Παραγωγή σιτηρών, αρωματικών και ενεργειακών καλλιεργειών στην Π.Κ.Μ. και τη Χαλκιδική, σε τόνους (ΥΠΑΑΤ, 2023)

Π.Κ.Μ.	2017	2018	2019	2020	2021
Σύνολο σιτηρών	635.049	786.088	821.019	838.769	892.839
Σύνολο ρυζιού	145.916	196.237	193.510	257.476	216.446
Σύνολο αρωματικών φαρμακευτικών φυτών	19.336	19.408	18.613	17.344	9.660
Ενεργειακές καλλιέργειες	73.679	98.653	123.068	87.356	66.578
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ					
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	2017	2018	2019	2020	2021
Σύνολο σιτηρών	40.832	43.863	40.602	40.758	32.708
Σύνολο ρυζιού	0	0	1	0	2
Σύνολο αρωματικών φαρμακευτικών φυτών	3.798	3.819	3.111	3.181	3.158
Ενεργειακές καλλιέργειες	3.798	4.115	3.112	2.365	1.736

Στην Εικόνα 2.15 αποτυπώνεται γραφικά η μεταβολή της παραγωγής σιτηρών, ρυζιού, αρωματικών φυτών και ενεργειακών καλλιεργειών για τη Χαλκιδική, για τη τετραετία 2018-2021. Στην Εικόνα 2.16 δίνεται το ποσοστό της συμμετοχής της Χαλκιδικής, στη παραγωγή των παραπάνω αγροτικών προϊόντων, στο σύνολο της Π.Κ.Μ., για το χρονικό διάστημα 2017-2021.

Εικόνα 2.15: Μεταβολή της παραγωγής αροτραίων, αρωματικών και ενεργειακών καλλιεργειών στη Χαλκιδική (2018-2021)

Εικόνα 2.16: Ποσοστό συμμετοχής της Χαλκιδικής, στη παραγωγή αροτραίων, αρωματικών και ενεργειακών καλλιεργειών στην Π.Κ.Μ.

Παρατηρείται πως κατά το διάστημα 2018-2019 η παραγωγή σιτηρών, αρωματικών φυτών και ενεργειακών καλλιεργειών στη Χαλκιδική μειώθηκε κατά 25% κατά μέσο όρο, ενώ κατά τον πρώτο χρόνο εφαρμογής των μέτρων κατά της πανδημίας η παραγωγή ανέκαμψε, εκτός από την κατηγορία των ενεργειακών καλλιεργειών. Κατά το έτος 2021, η παραγωγή παρέμεινε σταθερή για τις τρεις παραπάνω κατηγορίες. Όσον αφορά στην συνεισφορά της Χαλκιδικής στην παραγωγή της Π.Κ.Μ., αυτή παραμένει σχετικά σταθερή για τα σιτηρά και τα αρωματικά φυτά σε ποσοστό 2,5-5% για την πενταετία 2017-2021, με ελάχιστη πτώση κατά το 2020-2021. Ωστόσο είναι αξιοσημείωτο το γεγονός πως το 2021 η συνεισφορά σε αρωματικά φυτά αυξήθηκε κατά 30%, παρόλο που η παραγωγή στη Χαλκιδική παρέμεινε σταθερή. Σημαντική επίσης, συνεισφορά, αποτελεί και η παραγωγή των ενεργειακών καλλιεργειών που κατά τα έτη 2017-2019, σημείωσε σταθερή ετήσια αύξηση 20-25%.

Στον Πίνακα 2.18 δίνεται η παραγωγή νωπών κηπευτικών σε τόνους, για την Π.Κ.Μ. και την Χαλκιδική, στο διάστημα 2017-2021. Τα νωπά κηπευτικά αφορούν προϊόντα όπως καρότα, τομάτες, κρεμμύδια κλπ.

Πίνακας 2.18: Παραγωγή νωπών κηπευτικών σε Π.Κ.Μ. και Χαλκιδική, σε τόνους (ΥΠΑΑΤ, 2023)

Π.Κ.Μ.	2017	2018	2019	2020	2021
Νωπά κηπευτικά	316.465	310.975	305.262	345.561	378.633
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	2017	2018	2019	2020	2021
Νωπά κηπευτικά	52.680	51.067	46.149	47.408	51.074

Στην Εικόνα 2.17 αποτυπώνεται η μεταβολή της παραγωγής των παραπάνω προϊόντων στη Χαλκιδική για την τετραετία 2018-2021. Παρατηρείται πως κατά το διάστημα 2018-2019, η παραγωγή κηπευτικών στη Χαλκιδική μειώθηκε κατά 13% περίπου, ενώ ανέκαμψε στα δύο πρώτα χρόνια της πανδημίας κατά 10%. Ωστόσο, η συνεισφορά του νομού στη παραγωγή της Π.Κ.Μ. διατήρησε την πτωτική της πορεία στην πενταετία, με συνολική μείωση περίπου 3% (Εικόνα 2.18).

Εικόνα 2.17: Μεταβολή παραγωγής νωπών κηπευτικών στη Χαλκιδική (2018-2021)

Εικόνα 2.18: Ποσοστό συμμετοχής της Χαλκιδικής στη παραγωγή νωπών κηπευτικών της Π.Κ.Μ. (2017-2020)

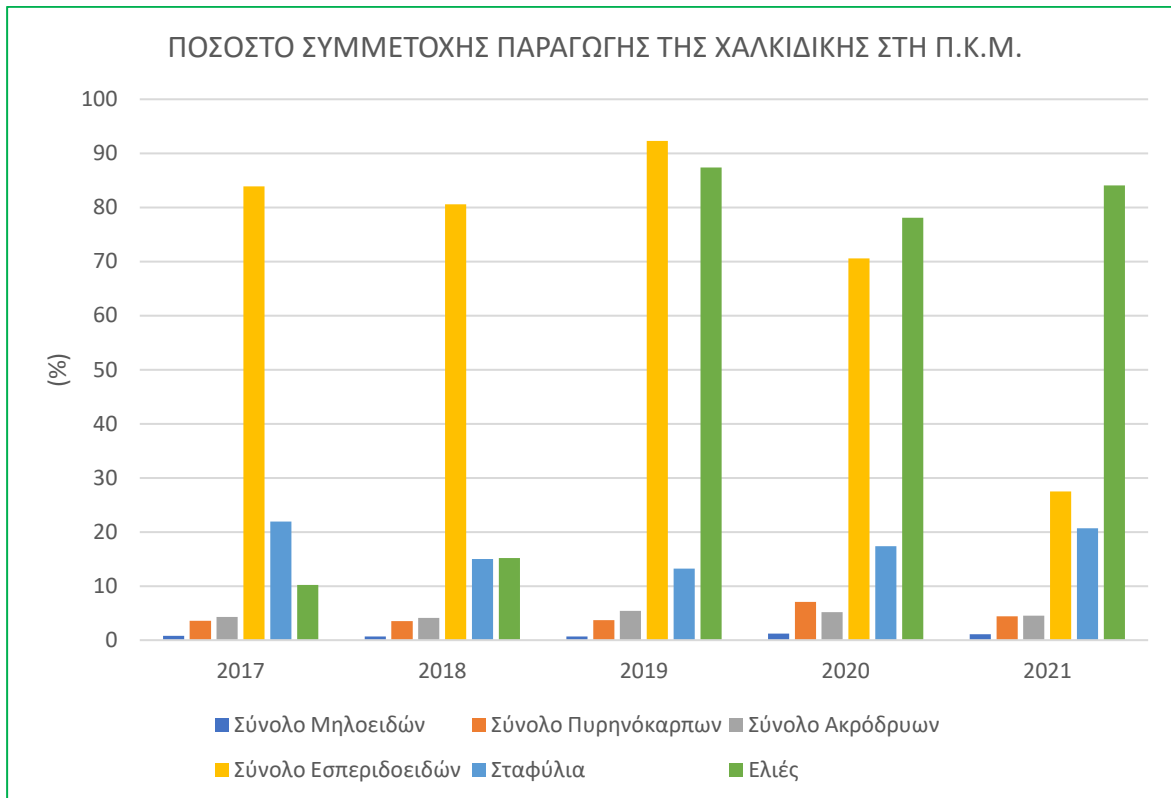
Στον Πίνακα 2.19 αποτυπώνεται η παραγωγή της Π.Κ.Μ. και της Χαλκιδικής σε δενδρώδεις καλλιέργειες και αμπέλια. Παραδείγματα δενδρωδών καλλιεργειών είναι τα μηλοειδή, τα πυρηνόκαρπα (βερίκοκα, κεράσια κλπ.), τα ακρόδρυα (ξηροί καρποί), τα εσπεριδοειδή κλπ. Η παραγωγή αμπελιών σε σταφύλι και ελαιόδεντρων σε ελιές, καθώς και η υπόλοιπη, δίνεται σε τόνους.

Πίνακας 2.19: Παραγωγή δενδροειδών και αμπελιών σε Π.Κ.Μ. και Χαλκιδική (2017-2020), σε τόνους (ΥΠΑΑΤ, 2023)

Π.Κ.Μ.	2017	2018	2019	2020	2021
Σύνολο Μηλοειδών	129.077	150.537	130.026	139.190	110.025
Σύνολο Πυρηνόκαρπων	992.189	1.028.688	968.007	957.695	569.423
Σύνολο Ακρόδρυων	20.059	22.630	17.877	28.055	24.168
Σύνολο Εσπεριδοειδών	1.650	1.738	154	232	607
Σταφύλια	72.878	62.295	68.344	71.923	80.735
Ελιές	13.024	15.261	92.687	128.088	118.227
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ					
Σύνολο Μηλοειδών	1.034	1.035	956	1.691	1.241
Σύνολο Πυρηνόκαρπων	35.272	35.920	35.632	67.976	24.788
Σύνολο Ακρόδρυων	872	922	969	1.450	1.099
Σύνολο Εσπεριδοειδών	1.385	1.401	142	164	167
Σταφύλια	15.942	9.320	9.038	12.549	16.750
Ελιές	1.326	2.320	81.000	100.000	99.386

Τη διετία 2020-2021, η Χαλκιδική αύξησε την παραγωγή της σε σταφύλια, κατά 28% και 25% αντίστοιχα. Στις μηλοειδείς καλλιέργειες, ενώ το 2020 σημείωσε αύξηση περίπου 40%, το 2021 η παραγωγή μειώθηκε κατά 36%. Στα πυρηνόκαρπα, η αύξηση το 2020 ήταν 40% περίπου. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι, ενώ το διάστημα πριν την επιβολή των μέτρων για την πανδημία, η παραγωγή της Χαλκιδικής σε σταφύλια παρουσίαζε πτωτική τάση, ανέκαμψε στην προαναφερόμενη διετία. Στην Εικόνα 2.19 δίνεται η συμμετοχή της Χαλκιδικής στο διάστημα 2017-2021, στην παραγωγή της Π.Κ.Μ. Στο διάστημα πριν την πανδημία, η συμμετοχή σε παραγωγή εσπεριδοειδών άγγιζε το 80-90%, ενώ μειώθηκε στο 30% περίπου, το 2021. Αντιθέτως, η παραγωγή ελιάς αυξήθηκε τη τριετία 2019-2021, με μέσο όρο 80% περίπου, ενώ το

προηγούμενο διάστημα κυμαινόταν στο 10-15%. Η μεγάλη διακύμανση στις ποσότητες παραγωγής των προϊόντων, ιδίως της ελιάς, οφείλεται σε φαινόμενα όπως η παρενιαυτοφορία², σε φυσικές καταστροφές και σε προβλήματα καρπόδεσης³.

Εικόνα 2.19: Ποσοστό συμμετοχής της Χαλκιδικής, στην παραγωγή δενδρωδών, ελιών και αμπελιών στην Π.Κ.Μ. (2017-2020)

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η παραγωγή της Χαλκιδικής σε δευτερογενή προϊόντα, όπως το λάδι και ο μούστος. Η ΕΛΣΤΑΤ έχει καταγράψει τα δεδομένα της παραγωγής έως το 2019. Στον Πίνακα 2.20 δίνεται η παραγωγή ελαιόλαδου (σε τόνους), των νομών της Π.Κ.Μ., για το διάστημα 2015-2019. Στην Εικόνα 2.20 αποτυπώνεται η συνεισφορά στην παραγωγή ελαιόλαδου της Π.Κ.Μ. για το διάστημα 2015-2019. Παρατηρείται πως η Χαλκιδική παρήγαγε στο αναφερόμενο διάστημα, τη μεγαλύτερη ποσότητα ελαιόλαδου από όλες τις υπόλοιπες ΠΕ της Π.Κ.Μ, με το ποσοστό της να κυμαίνεται στο 75-85%.

² Παρενιαυτοφορία είναι το φαινόμενο κατά το οποίο ενώ μια δενδρώδης καλλιέργεια αποδίδει ικανοποιητικά καρπούς, το επόμενο έτος, λόγω εξάντλησης θρεπτικών ουσιών, η παραγωγή μειώνεται απότομα.

³ Η αποτυχία στην καρπόδεση, που περιγράφει τον αριθμό των σχηματισθέντων καρπών σε σχέση με τα άνθη, είναι η βασική αιτία της παρενιαυτοφορίας.

Πίνακας 2.20: Παραγωγή ελαιόλαδου για τους νομούς της Π.Κ.Μ., σε τόνους (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

ΝΟΜΟΣ	2015	2016	2017	2018	2019
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	415	201	131	67	158
ΗΜΑΘΙΑ	—	—	—	—	—
ΚΙΛΚΙΣ	—	—	—	—	—
ΠΕΛΛΑ	162	183	93	214	135
ΠΙΕΡΙΑ	326	702	255	357	743
ΣΕΡΡΕΣ	1.092	1.321	1.040	807	368
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	7.160	6.419	7.627	6.667	5.446
ΣΥΝΟΛΟ	9.156	8.825	9.146	8.112	6.851

Εικόνα 2.20: Συμμετοχή της Χαλκιδικής στην παραγωγή ελαιόλαδου στην Π.Κ.Μ. (2015-2019)

Στον Πίνακα 2.21 δίνεται η παραγωγή μούστου σε τόνους, για της ΠΕ της Π.Κ.Μ. Στην Εικόνα 2.21 δίνεται η συνεισφορά της Χαλκιδικής στην παραγωγή μούστου της Π.Κ.Μ. Και σε αυτό το προϊόν παρατηρείται μεγάλη συμμετοχή της ΠΕ στην συνολική παραγωγή της Π.Κ.Μ., κατά μέσο όρο περίπου 20%. Σημειώνεται πως

το 2018, το ποσοστό ανήλθε στο 30%, που αποτελεί τη μεγαλύτερη τιμή της πενταετίας, ενώ το 2019 ήταν περίπου 22,5%.

Πίνακας 2.21: Παραγωγή μούστου για τους νομούς της Π.Κ.Μ., σε τόνους (2015-2019) (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

<i>ΝΟΜΟΣ</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	7.046	7.278	7.062	7.594	7.431
ΗΜΑΘΙΑ	5.346	6.352	6.093	4.062	4.991
ΚΙΛΚΙΣ	361	355	1.318	1.687	1.771
ΠΕΛΛΑ	5.901	8.571	8.987	8.143	8.207
ΠΙΕΡΙΑ	1.148	1.142	1.272	1.429	1.264
ΣΕΡΡΕΣ	3.935	3.574	3.458	2.479	2.690
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	4.229	4.347	4.363	10.947	7.449
ΣΥΝΟΛΟ	27.966	31.619	32.554	36.340	33.803

Εικόνα 2.21: Συνεισφορά της Χαλκιδικής στη παραγωγή μούστου της Π.Κ.Μ.

2.6 ΛΙΑΝΙΚΟ ΚΑΙ ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Σε αυτή την ενότητα αναλύονται δεδομένα από την ΕΛΣΤΑΤ για τον κύκλο εργασιών σε «τριψήφιους» κλάδους της οικονομίας και πιο συγκεκριμένα σε κλάδους του χονδρικού και λιανικού εμπορίου. Η ανάλυση πραγματοποιείται για την περίοδο προ πανδημίας (2017-2019) και για το έτος 2020, που θεωρείται έτος έξαρσης της πανδημίας. Στον Πίνακα 2.22 παρατίθεται ο κύκλος εργασιών 12 κλάδων του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, σε χιλιάδες ευρώ και στον Πίνακα 2.23, η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του κύκλου εργασιών των κλάδων. Τα προϊόντα που αφορούν κάθε κλάδο έχουν ως εξής:

- Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων: σιτηρά, καπνός, σπόροι, ζωοτροφές, φυτά, δέρματα κλπ.
- Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού: φρούτα, κρέατα, γαλακτοκομικά, ποτά, καπνός, ζάχαρη, καφές κλπ.
- Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης: ενδύματα, συσκευές, αρώματα, έπιπλα κλπ.
- Χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών: γεωργικά, εργαλειομηχανές, εξορυκτικά, κλωστουφαντουργικά, έπιπλα γραφείου κλπ.
- Άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο: καύσιμα, μέταλλα, ξυλεία, σιδηρικά, χημικά κλπ.
- Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα: τρόφιμα, ποτά, καπνός κλπ.
- Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα: φρούτα, κρέας, ψάρια, ψωμί, ποτά κλπ.
- Λιανικό εμπόριο καυσίμων κίνησης σε ειδικευμένα καταστήματα: βενζινάδικα κλπ.
- Λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα: ενδύματα, υποδήματα, φαρμακευτικά, καλλυντικά, φυτά, λιπάσματα κλπ.
- Λιανικό εμπόριο σε υπαίθριους πάγκους και αγορές: τρόφιμα, ποτά, κλωστουφαντουργικά, ενδύματα κλπ.
- Λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα: σιδηρικά, χρώματα, χαλιά, ηλ.συσκευές, έπιπλα κλπ.
- Λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα : βιβλία, εφημερίδες, αθλητικός εξοπλισμός, μουσική, παιχνίδια κλπ.

Πίνακας 2.22: Κύκλος εργασιών «τριψήφιων» κλάδων στη Χαλκιδική, σε χιλιάδες ευρώ, (2017-2020). (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

ΚΛΑΔΟΙ	2017	2018	2019	2020
Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων	19.690	24.073	28.298	28.478
Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού	180.318	196.867	199.102	170.270
Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης	26.214	28.668	30.693	24.293
Χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών	3.454	3.997	4.103	4.504
Άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο	54.140	62.638	67.138	73.627
Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα	95.762	99.574	102.282	83.357
Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα	37.194	36.662	38.589	34.630
Λιανικό εμπόριο καυσίμων κίνησης σε ειδικευμένα καταστήματα	103.815	102.966	102.141	76.124
Λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα	26.888	28.433	29.113	24.277
Λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα	6.639	6.835	6.795	5.444
Λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα	70.951	73.446	75.369	63.921
Λιανικό εμπόριο σε υπαίθριους πάγκους και αγορές	4.115	4.427	4.063	3.404

Πίνακας 2.23: Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή κύκλου εργασιών «τριψήφιων» κλάδων στη Χαλκιδική

ΚΛΑΔΟΙ	2018	2019	2020
Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων	18,2	14,9	0,6
Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού	8,4	1,1	-16,9
Χονδρικό εμπόριο ειδών οικιακής χρήσης	8,6	6,6	-26,3
Χονδρικό εμπόριο άλλων μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών	13,6	2,6	8,9
Άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο	13,6	6,7	8,8
Λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα	3,8	2,6	-22,7
Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού σε ειδικευμένα καταστήματα	-1,5	5,0	-11,4
Λιανικό εμπόριο καυσίμων κίνησης σε ειδικευμένα καταστήματα	-0,8	-0,8	-34,2
Λιανικό εμπόριο άλλου οικιακού εξοπλισμού σε ειδικευμένα καταστήματα	5,4	2,3	-19,9
Λιανικό εμπόριο επιμορφωτικών ειδών και ειδών ψυχαγωγίας σε ειδικευμένα καταστήματα	2,9	-0,6	-24,8
Λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα	3,4	2,6	-17,9
Λιανικό εμπόριο σε υπαίθριους πάγκους και αγορές	7,0	-9,0	-19,4

Από την ανάλυση των παραπάνω δεδομένων παρατηρούνται τα εξής: ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού, πρωτοστατεί τόσο στην περίοδο προ-πανδημίας, όσο και κατά την διάρκειά της, ωστόσο, παρουσιάζει μείωση 17% τον πρώτο χρόνο της πανδημίας. Έπεται σε κύκλους εργασιών, το «λιανικό εμπόριο καυσίμων κίνησης», το «λιανικό εμπόριο σε μη ειδικευμένα καταστήματα», το «λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε ειδικευμένα καταστήματα» και το «άλλο ειδικευμένο χονδρικό εμπόριο». Το χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων γεωργικών πρώτων υλών και ζώντων ζώων σημειώνει μικρή αύξηση 0,6% κατά το 2020, ενώ το χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων, εξοπλισμού και προμηθειών καθώς και το χονδρικό εμπόριο καυσίμων, μετάλλων, ξυλείας, σιδηρικών κλπ., σημειώνουν αύξηση 8% την ίδια χρονιά. Σχεδόν όλοι οι κλάδοι του λιανικού εμπορίου σημείωσαν μείωση 19-34% στον πρώτο χρόνο της πανδημίας.

Από τα παραπάνω δεδομένα συνάγεται το συμπέρασμα ότι, ενώ ο κλάδος του λιανικού εμπορίου επλήγει κατά την περίοδο της πανδημίας, το χονδρικό εμπόριο γεωργικών και πρώτων υλών και μηχανημάτων και εξοπλισμού, παρουσίασε ανθεκτικότητα. Αυτό μπορεί να συσχετιστεί και με την ανθεκτικότητα που επέδειξε η πρωτογενής και αγροτική παραγωγή. Συμπερασματικά, αναδεικνύεται η προοπτική συνδυασμού των δύο κλάδων αυτών όσον αφορά στην καινοτομία στον πρωτογενή τομέα και στην επένδυση σε νέες τεχνολογίες.

2.7 ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ – ΛΟΙΠΟΙ ΚΛΑΔΟΙ

Στη τελευταία ενότητα του κεφαλαίου, αναλύεται ο κύκλος εργασιών «διψήφίων» κλάδων της οικονομίας της Χαλκιδικής που ανήκουν ευρύτερα στο τομέα των κατασκευών και της ενέργειας και που παρουσιάζουν ενδιαφέρον λόγω της συνεισφοράς τους στην οικονομία της Χαλκιδικής, αλλά και για τις προοπτικές τους όσον αφορά στις εφαρμογές της κυκλικής οικονομίας. Στον Πίνακα 2.24 αποτυπώνεται ο κύκλος εργασιών για τους κλάδους αυτούς, σε χιλιάδες ευρώ, για το διάστημα 2017-2020. Στον Πίνακα 2.29 αποτυπώνεται η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του κύκλου εργασιών των κλάδων για τα προαναφερόμενα έτη.

Συγκεκριμένα μελετώνται οι εξής κλάδοι:

- Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες: ελαστικά οχημάτων, πλαστικά, είδη συσκευασίας κλπ.
- Παραγωγή άλλων, μη μεταλλικών ορυκτών πόρων: παραγωγή γυαλιού, πυρίμαχων, κεραμικών, τσιμέντου κλπ.
- Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού: δομικά προϊόντα, δεξαμενές, ατμογεννήτριες κλπ.
- Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού (που δεν καταχωρούνται αλλού): κινητήρες, στρόβιλοι, αντλίες, μορφοποίηση μετάλλου, μηχανήματα για ορυχεία κλπ.
- Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού: ηλεκτρικού εξοπλισμού, εξοπλισμού μεταφορών κλπ.
- Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού: παραγωγή και διανομή ηλεκτρικού ρεύματος και φυσικού αερίου, εμπόριο κλπ.
- Κατασκευές κτιρίων
- Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων: ανάκτηση υλικών: επικίνδυνων/μη επικίνδυνων, ανάκτηση υλικών, αποσυναρμολόγηση κλπ.
- Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες: προετοιμασία εργοταξίου, ηλεκτρικές/υδραυλικές εγκαταστάσεις, ξυλουργικά κλπ.

Πίνακας 2.24: Κύκλος εργασιών «διψήφιων» κλάδων στη Χαλκιδική, σε χιλιάδες ευρώ (ΕΛΣΤΑΤ, 2023)

ΚΛΑΔΟΙ	2017	2018	2019	2020
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	14.163	15.061	15.459	15.342
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	10.562	11.272	11.827	9.901
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	7.457	9.199	8.602	8.278
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	3.437	3.625	3.871	4.131
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	2.357	2.473	2.050	1.674
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	6.849	6.577	6.992	8.638
Κατασκευές κτιρίων	16.429	16.219	23.959	20.265
Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων ανάκτηση υλικών	1.237	4.649	1.830	1.557
Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	26.948	28.467	29.388	33.541

Πίνακας 2.25: Ποσοστιαία ετήσια μεταβολή «διψήφιων» κλάδων στη Χαλκιδική (2018-2020)

ΚΛΑΔΟΙ	2018	2019	2020
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	6	2,6	-0,8
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	6,3	4,7	-19,5
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	18,9	-6,9	-3,9
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	5,2	6,4	6,3
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	4,7	-20,6	-22,5
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	-4,1	5,9	19,1
Κατασκευές κτιρίων	-1,3	32,3	-18,2
Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων· ανάκτηση υλικών	73,4	-154	-17,5
Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	5,3	3,1	12,4

Από την ανάλυση δεδομένων παρατηρούνται συνοπτικά τα εξής:

Στο διάστημα προ πανδημίας (2017-2019), ο κλάδος των εξειδικευμένων κατασκευαστικών δραστηριοτήτων (προετοιμασία εργοταξίου, ηλεκτρικές/υδραυλικές/ψυκτικές εγκαταστάσεις, ξυλουργικά κλπ.) σημειώνει τον μεγαλύτερο κύκλο εργασιών, ενώ κατά τον πρώτο χρόνο της πανδημίας σημειώνει αύξηση 12,4%. Αύξηση σημειώνει επίσης, το 2020 και ο κλάδος της κατασκευής μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού (6,3%). Οι κατασκευές κτιρίων, με το δεύτερο μεγαλύτερο κύκλο εργασιών συγκριτικά με τους υπόλοιπους κλάδους, το 2019 παρουσίασαν αύξηση 32% περίπου, ενώ κατά το 2020, μείωση 18,2%. Αρκετά μεγάλο κύκλο εργασιών παρουσιάζει και η κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ), ενώ η μείωσή του το 2020 αγγίζει ένα μικρό ποσοστό (0,8%). Η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού, ενώ δεν παρουσιάζει αρκετά μεγάλο κύκλο εργασιών συγκριτικά με τους υπόλοιπους, σημειώνει αύξηση 19% κατά τον πρώτο χρόνο της πανδημίας, λόγω της αυξημένης ζήτησης από τα νοικοκυριά.

Συμπερασματικά, ο κλάδος των κατασκευών ειδικών μηχανημάτων και οι εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες παρουσίασαν ανθεκτικότητα κατά την περίοδο της πανδημίας. Η σχετικά αμελητέα μείωση της κατασκευής πλαστικών ειδών αναδεικνύει επίσης και προοπτικές ενεργειακής αξιοποίησης του καουτσούκ με ειδικές μεθόδους θερμικής επεξεργασίας, όπως η πυρόλυση, για την παραγωγή εναλλακτικών καυσίμων.

3. ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΠΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης εξετάζεται η άποψη των τοπικών φορέων της Χαλκιδικής για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της περιοχής ως προς τις ευκαιρίες ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας, την προοπτική των κλάδων στην ΠΕ, τους ενδεχόμενους τομείς παρέμβασης με κριτήριο την σημαντικότητα τους για την οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, ζητήθηκε από τους φορείς να προτείνουν μέχρι τρεις προτάσεις παρέμβασης στους τομείς της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, της απασχόλησης εργατικού δυναμικού, της ψηφιοποίησης των επιχειρήσεων, της πράσινης και αειφόρου ανάπτυξης, του πολιτισμού και των μεταφορών και συγκοινωνιακών υποδομών. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκε και διανεμήθηκε στους φορείς ερωτηματολόγιο μέσω διαδικτύου. Οι 22 φορείς που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από επιχειρήσεις, σωματεία, συλλόγους και συνεταιρισμούς από το τουριστικό και αγροτικό κλάδο, εμπορικούς συλλόγους και συλλόγους επαγγελματιών. Για τη σημαντικότητα των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων στη Χαλκιδική, τις προοπτικές ανάπτυξης των κλάδων και τους τομείς παρέμβασης, ζητήθηκε από τους φορείς να βαθμολογήσουν εναλλακτικές επιλογές με πεμπτοβάθμια ποιοτική κλίμακα. Κατά την επεξεργασία, αποδόθηκαν στη κλίμακα αυτή ποσοτικά μεγέθη και εξήχθη ένας σταθμισμένος μέσος όρος με μέγιστη βαθμολογία το 5.

Στον Πίνακα 3.1 αποτυπώνεται η βαθμολογία των φορέων στην σημαντικότητα των πλεονεκτημάτων της Π.Ε Χαλκιδικής, ως προς την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και κατ'επέκταση της αειφορικής ανταγωνιστικότητας. Στην Εικόνα 3.1 παρουσιάζεται η ως άνω βαθμολογία σε διάγραμμα.

Στην πρώτη θέση, οι φορείς προκρίνουν το τουριστικό προϊόν της Χαλκιδικής ως το σημαντικότερο, στη δεύτερη θέση το φυσικό της πλούτο (καλλιεργήσιμες εκτάσεις, νερά, δάση, αλιεία κλπ.), στη τρίτη, τις δυνατότητες εναλλακτικού τουρισμού (θρησκευτικός, γαστρονομικός, ιαματικός, συνεδριακός κλπ.), στη τέταρτη θέση, τη γειτνίαση με τη Θεσσαλονίκη που αποτελεί οικονομικό και εμπορικό κέντρο των Βαλκανίων. Στη πέμπτη θέση βρίσκεται η η πολιτιστική κληρονομιά της Χαλκιδικής, με πλήθος μουσείων και αρχαιολογικών χώρων. Στη τελευταία θέση βρίσκεται η επάρκεια οδικού δικτύου.

Πίνακας 3.1: Βαθμολογία φορέων στην σημαντικότητα των πλεονεκτημάτων της Χαλκιδικής, ως προς την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	πολύ μικρή (1)	μικρή (2)	μέτρια (3)	μεγάλη (4)	πολύ μεγάλη (5)	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ (max 5)
Φυσικός πλούτος (καλλιεργήσιμες εκτάσεις, νερά, δάση, αλιεία κλπ.)	1	0	2	9	10	4,2
Επάρκεια οδικού δικτύου	4	6	9	2	1	2,5
Γειτνίαση με Θεσσαλονίκη	1	2	2	11	6	3,9
Πολιτιστική κληρονομιά (μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι, κλπ.)	2	0	4	12	4	3,7
Τουριστικός προορισμός	0	0	1	3	18	4,8
Εναλλακτικός τουρισμός (θρησκευτικός, συνεδριακός, κλπ.)	2	0	3	5	12	4,1
Παροχή αναπτυξιακών κινήτρων από το κράτος/Ε.Ε	3	2	10	4	3	3,1

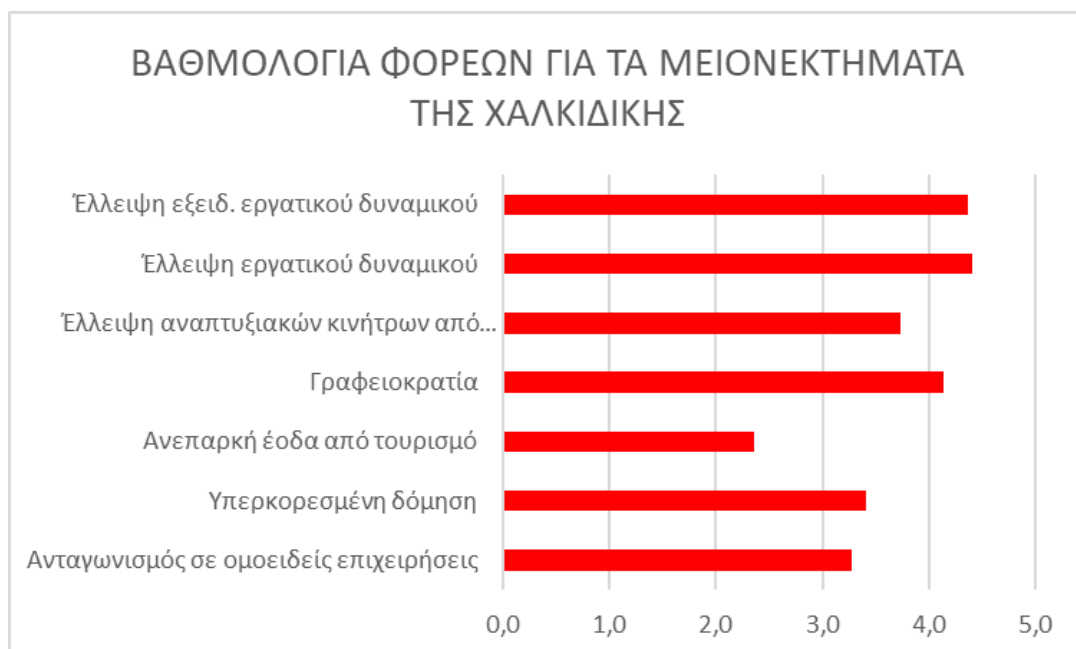

Εικόνα 3.1: Βαθμολογία των φορέων για τα πλεονεκτήματα της Χαλκιδικής

Στον Πίνακα 3.2 αποτυπώνεται η βαθμολογία των φορέων για τα μειονεκτήματα της Χαλκιδικής, από την οποία εξήχθη το διάγραμμα της Εικόνας 3.2.

Πίνακας 3.2: Βαθμολογία φορέων για τα μειονεκτήματα της Χαλκιδικής ως προς την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	πολύ μικρή (1)	μικρή (2)	μέτρια (3)	μεγάλη (4)	πολύ μεγάλη (5)	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ (max 5)
Ανταγωνισμός σε ομοειδείς επιχειρήσεις	0	3	12	5	2	3,3
Υπερκορεσμένη δόμηση	1	2	9	7	3	3,4
Ανεπαρκή έσοδα από τουρισμό	4	4	8	4	0	2,4
Γραφειοκρατία	1	0	2	11	8	4,1
Έλλειψη αναπτυξιακών κινήτρων από κράτος	1	0	7	10	4	3,7
Έλλειψη εργατικού δυναμικού	1	0	2	5	14	4,4
Έλλειψη εξειδ. εργατικού δυναμικού	1	0	1	8	12	4,4

Εικόνα 3.2: Βαθμολογία των φορέων για τα μειονεκτήματα της Χαλκιδικής

Στην πρώτη θέση των αδύνατων σημείων, προκρίνεται από τους φορείς η έλλειψη εργατικού δυναμικού και η έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Έπεται η γραφειοκρατία. Στη τρίτη θέση βρίσκεται η έλλειψη αναπτυξιακών κινήτρων από το κράτος και στη τέταρτη η υπερκορεσμένη δόμηση. Στη πέμπτη θέση, ο ανταγωνισμός σε ομοειδείς επιχειρήσεις και στη τελευταία, τα ανεπαρκή έσοδα από τον τουρισμό.

Στον πίνακα 3.3 δίνεται η αξιολόγηση των φορέων για την προοπτική ανάπτυξης των κλάδων. Οι διαθέσιμες επιλογές ήταν η γεωργία, η κτηνοτροφία, η αλιεία, τα ορυχεία και τα λατομεία, ο κλάδος της μεταποίησης, η οικοδομική δραστηριότητα, ο θερινός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο εναλλακτικός τουρισμός (ιαματικός, θρησκευτικός, γαστρονομικός κλπ.), η υγεία και η κοινωνική μέριμνα, οι ιδιωτικές εταιρείες παροχής υπηρεσιών, η εστίαση και η βιομηχανία τροφίμων και ποτών. Στην εικόνα 3.3 αποτυπώνεται σε διάγραμμα η κατάταξη των κλάδων μετά τη βαθμολόγηση των φορέων.

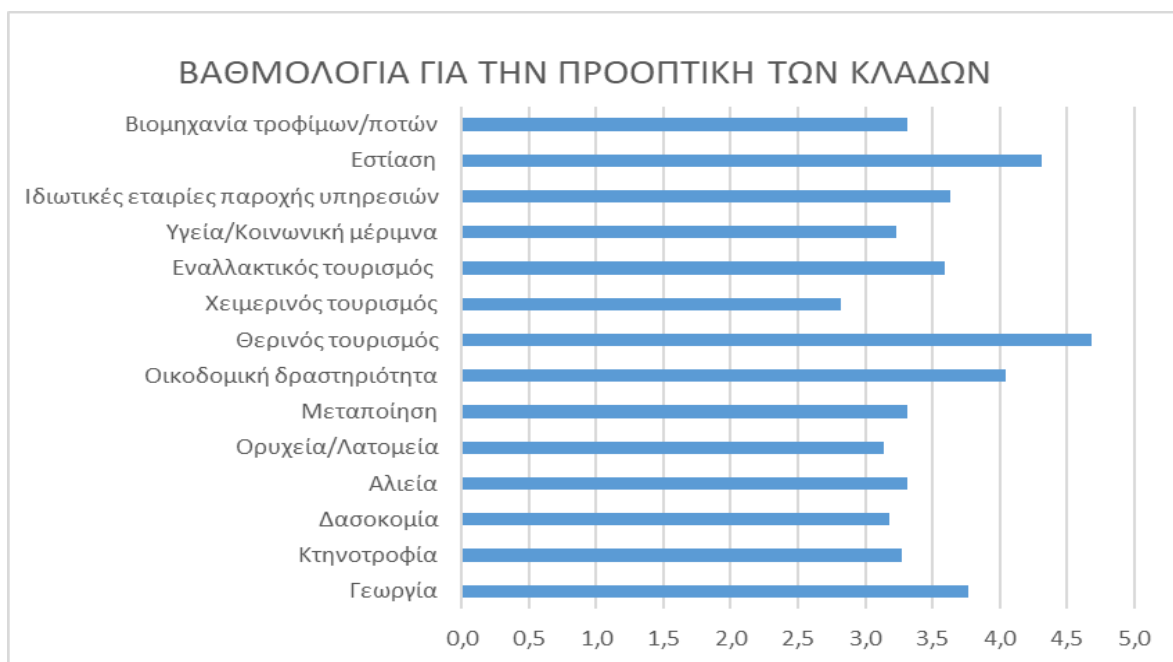
Πρώτος σε κατάταξη έρχεται ο κλάδος του θερινού τουρισμού, που άλλωστε παράγει και το μαζικότερο προϊόν της Χαλκιδικής, σε μεγάλη κλίμακα. Δεύτερη έρχεται η εστίαση που συνδέεται άμεσα με το τουριστικό προϊόν της Χαλκιδικής. Τρίτη είναι η οικοδομική δραστηριότητα τουριστικών καταλυμάτων αλλά και κατοικιών. Στη τέταρτη θέση βρίσκεται η γεωργία. Στην πέμπτη θέση, οι ιδιωτικές εταιρείες παροχής υπηρεσιών. Στην έκτη θέση ο εναλλακτικός τουρισμός (ιαματικός, θρησκευτικός, γαστρονομικός, συνεδριακός κλπ.) Στην έβδομη θέση ισοβαθμούν η αλιεία, η μεταποίηση και η βιομηχανία τροφίμων και ποτών. Έπεται ο κτηνοτροφικός κλάδος. Στην ένατη θέση, η υγεία και κοινωνική μέριμνα. Στην δέκατη θέση βρίσκεται η δασοκομία, έπονται τα ορυχεία και τα λατομεία και τελευταίος έρχεται ο χειμερινός τουρισμός.

Στον Πίνακα 3.4 αποτυπώνεται η αξιολόγηση των φορέων για τη σημαντικότητα των κλάδων στους οποίους πρέπει να γίνει παρέμβαση, όσον αφορά στην οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική ανάπτυξη της Χαλκιδικής.

Ως σημαντικότεροι τομείς για την προώθηση παρεμβάσεων, κρίνονται οι τομείς των συγκοινωνιακών υποδομών (οδικές, θαλάσσιες μεταφορές κλπ.) ο πολιτισμός (ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενίσχυση των υποδομών κλπ.) και η ψηφιοποίηση των επιχειρήσεων και του δημοσίου τομέα. Στη δεύτερη θέση ισοβαθμούν ο τομέας της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης και στη τελευταία θέση ο τομέας του περιβάλλοντος και της αιεφόρου ανάπτυξης (διαχείριση αποβλήτων, υδάτινων πόρων, προστασία από φυσικές καταστροφές κλπ.).

Πίνακας 3.3: Βαθμολογία των φορέων για την προοπτική των κλάδων στη Χαλκιδική

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΚΛΑΔΩΝ	πολύ μικρή (1)	μικρή (2)	μέτρια (3)	μεγάλη (4)	πολύ μεγάλη (5)	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ
Γεωργία	1	1	4	12	4	3,8
Κτηνοτροφία	2	3	7	7	3	3,3
Δασοκομία	1	5	9	3	4	3,2
Αλιεία	2	3	6	8	3	3,3
Ορυχεία/Λατομεία	4	3	5	6	4	3,1
Μεταποίηση	3	2	5	9	3	3,3
Οικοδομική δραστηριότητα	0	1	3	12	6	4,0
Θερινός τουρισμός	0	0	2	3	17	4,7
Χειμερινός τουρισμός	5	3	8	3	3	2,8
Εναλλακτικός τουρισμός	1	2	9	3	7	3,6
Υγεία/Κοινωνική μέριμνα	1	3	11	4	3	3,2
Ιδιωτικές εταιρίες παροχής υπηρεσιών	0	2	9	6	5	3,6
Εστίαση	0	1	2	8	11	4,3
Βιομηχανία τροφίμων/ποτών	2	2	7	9	2	3,3

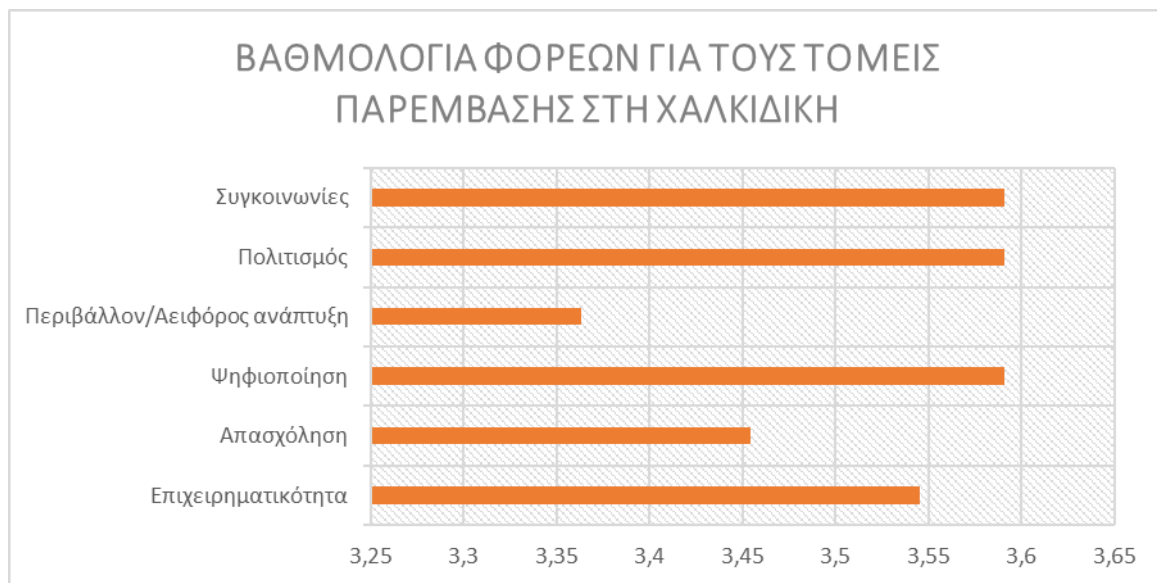

Εικόνα 3.3: Βαθμολογία φορέων για την προοπτική των κλάδων στη Χαλκιδική

Πίνακας 3.4: Βαθμολογία φορέων για τη σημαντικότητα παρεμβάσεων στους κλάδους της Χαλκιδικής

ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ (ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ)	πολύ μικρή (1)	μικρή (2)	μέτρια (3)	μεγάλη (4)	πολύ μεγάλη (5)	ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ (max 5)
Επιχειρηματικότητα	2	1	7	7	5	3,5
Απασχόληση	2	3	7	3	7	3,5
Ψηφιοποίηση	2	1	8	4	7	3,6
Περιβάλλον/Αειφόρος ανάπτυξη	3	4	6	0	9	3,4
Πολιτισμός	1	4	6	3	8	3,6
Συγκοινωνίες	2	2	8	1	9	3,6

Στην Εικόνα 3.4 αποτυπώνεται γραφικά η αξιολόγηση που εξήχθη στον Πίνακα 3.4

Εικόνα 3.4: Βαθμολογία φορέων για τη σημαντικότητα παρεμβάσεων στους κλάδους της Χαλκιδικής

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τους φορείς να προτείνουν μέχρι τρεις προτάσεις παρέμβασης για την ενίσχυση της Χαλκιδικής στους εξής τομείς: Επιχειρηματικότητα, απασχόληση εργατικού δυναμικού, ψηφιοποίηση των επιχειρήσεων, πράσινη και αειφόρος ανάπτυξη, πολιτισμός, μεταφορές και συγκοινωνιακές υποδομές. Οι προτάσεις τους συνοψίζονται ως ακολούθως:

- **Επιχειρηματικότητα:** Προώθηση συνεργειών μεταξύ των επιχειρήσεων και τοπικών κοινωνιών. Ανάγκη νέου θεσμικού πλαισίου για το brand

«Χαλκιδική». Αξιοποίηση κρατικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων, ακόμα και για μικρές επιχειρήσεις, κρατική υποστήριξη. Ανάπτυξη πρωτογενούς τομέα και διασύνδεση με τον τουρισμό και την εστίαση (τυποποίηση, επισκέψεις σε ελαιουργεία, αμπελώνες, διαφήμιση, κλπ.) Οικονομική ενίσχυση προϊόντων του αγροδιατροφικού τομέα στα οποία υπερτερεί η Χαλκιδική.

- **Απασχόληση:** «Έξυπνη» νομοθεσία που να ευνοεί την ασφάλιση των εργαζομένων για τους ίδιους αλλά και για τις επιχειρήσεις. Συμπερίληψη της προηγούμενης παρέμβασης και για τους εποχικούς εργαζομένους. Ανάγκη απασχόλησης και στον αγροδιατροφικό τομέα και διευκόλυνση των διαδικασιών πρόσληψης. Αξιοποίηση της γειτνίασης με την Θεσσαλονίκη για προσέλκυση νέων εργαζομένων σε εποχική απασχόληση. Διασύνδεση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο χειμερινός, με αύξηση της απασχόλησης και εκτός θερινής περιόδου.
- **Ψηφιοποίηση των επιχειρήσεων και του δημοσίου τομέα:** Δημιουργία ενιαίου ιστοτόπου (portal) με όλες τις επιχειρήσεις, αξιοθέατα, παραλίες της Χαλκιδικής. Εικονικοί βοηθοί (virtual assistants) σε ρόλο γραμματειακής υποστήριξης. Ψηφιακή αυθεντικοποίηση και διευκόλυνση στην έκδοση αδειών δόμησης, εισόδου - εξόδου κλπ. Ενίσχυση των υποδομών τηλεφωνίας και internet για πιο ολοκληρωμένη κάλυψη του νομού. Μεγαλύτερη δυνατότητα εξυπηρέτησης του δημοσίου μέσω ηλεκτρονικών ραντεβού. Εκπαίδευση προσωπικού στις ψηφιακές τεχνολογίες.
- **Πράσινη και Αειφόρος ανάπτυξη:** Ανάδειξη φυσικού πλούτου της Χαλκιδικής με δράσεις όπως η δενδροφύτευση σε όλους τους δήμους. Κατασκευή και χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (φωτοβολταϊκά κλπ.) και δυνατότητα ιδιοπαραγωγής ηλ.ρεύματος και θερμότητας. Ενίσχυση της ανακύκλωσης και εφαρμογή προγράμματος Pay As You Throw (Πληρώνω Όσο Πετάω). Ενημέρωση και κατάρτιση των επιχειρήσεων στις αρχές και τις πρακτικές της κυκλικής οικονομίας. Εφαρμογή συστημάτων αειφορικής διαχείρισης αποβλήτων και υδάτινων πόρων και χρήση υπόγειων κάδων για τα αστικά στερεά απόβλητα. Οικονομική ενίσχυση προϊόντων του αγροδιατροφικού τομέα στα οποία υπερτερεί η Χαλκιδική. Δημιουργία μονάδων αφαλάτωσης για την στήριξη του δικτύου ύδρευσης. Συνεργασία με περιβαλλοντικούς συλλόγους.
- **Πολιτιστικός τομέας:** Συντήρηση και αξιοποίηση ιστορικών κτιρίων και σχεδιασμός νέων, σύμφωνα με τα σύγχρονα περιβαλλοντικά πρότυπα. Διεύρυνση ωραρίου για την ενίσχυση της επισκεψιμότητας σε αρχαιολογικούς χώρους. Αξιοποίηση αδιανέμητων και απαλλοτριωμένων

χώρων για τη δημιουργία θεματικών πάρκων ψυχαγωγίας ή και θαλάσσιων πάρκων. Σύνδεση του πολιτιστικού τομέα με τον αγροδιατροφικό (μουσεία λαδιού, μελιού κλπ.). Συνεργασία με πολιτιστικούς φορείς.

- **Μεταφορές και συγκοινωνιακές υποδομές:** Απευθείας συγκοινωνία με το αεροδρόμιο της Θεσσαλονίκης προς διευκόλυνση των τουριστών. Ενίσχυση της υπεραστικής σύνδεσης μεταξύ των κοινοτήτων και των οδικών υποδομών και της σήμανσης, με κατασκευή και χρήση περιφερειακών αυτοκινητόδρομων. Αξιοποίηση θαλάσσιων μεταφορών (υδροπλάνα, σύνδεση οικισμών με μικρές διαδρομές πλοίων).

4. ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

Σε αυτή την ενότητα και στην βάση της προηγούμενης ανάλυσης, επιχειρείται η αποτύπωση μιας συνοπτικής, αλλά ουσιαστικής ανάλυσης SWOT. Σε αυτήν αποτυπώνονται τα δυνατά σημεία (Strengths), οι αδυναμίες (Weaknesses), οι ευκαιρίες (Opportunities) και εν τέλει οι απειλές (Threats), των οικονομικών κλάδων της Χαλκιδικής, βάσει της ανάλυσης δεδομένων που διεξήχθη στα προηγούμενα κεφάλαια.

Η παρούσα ανάλυση καθίσταται αναγκαία για να αναγνωριστούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και τα δυνατά σημεία της περιοχής με σκοπό την ενίσχυση τους στα πλαίσια της αειφορικής ανταγωνιστικότητας και της κυκλικής οικονομίας. Επίσης θα καταγραφούν τα σημεία εκείνα που θεωρείται κρίσιμο να αντιμετωπιστούν για τον παραπάνω σκοπό. Επίσης, όπως φάνηκε και από την ανάλυση των κλάδων, αναδείχθηκαν ποικίλες ευκαιρίες, τόσο κατά τη περίοδο προ πανδημίας, όσο και κατά τη διάρκεια. Αυτές καταγράφονται, ώστε εν τέλει να εντοπιστούν οι παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντος που μπορούν να αποτελέσουν τροχοπέδη στην οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη και ευημερία της Χαλκιδικής.

Στην Εικόνα 4.1 καταγράφονται τα δυνατά σημεία και οι αδυναμίες της ΠΕ Χαλκιδικής, ενώ στην Εικόνα 4.2, οι ευκαιρίες και οι απειλές.

SWOT ANALYSIS (1)

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

- Μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Χαλκιδικής, κατά μέσο όρο, από αυτό της ΠΚΜ
- Πλεονεκτική γεωγραφική θέση λόγω γειτνίασης με την Θεσσαλονίκη, που αποτελεί σημαντικό οικονομικό κέντρο των Βαλκανίων
- Ήπιο και εύκρατο κλίμα με σημαντική ηλιοφάνεια
- Σημαντικό πολιτιστικό κεφάλαιο με πληθώρα αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, συμπεριλαμβανομένου και του Αγίου Όρους
- Ανθεκτικότητα του πρωτογενούς τομέα, των ειδικών κατασκευαστικών κλάδων και του χονδρικού εμπορίου μηχανημάτων σε περίοδο κρίσης
- Φυσικός πλούτος με ορεινές περιοχές και δάση, προστατευμένα από το δίκτυο NATURA

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ

- Η μαζικότητα και η εποχικότητα του βασικού τουριστικού προϊόντος «Ήλιος και Θάλασσα», αποτρέπει τη Χαλκιδική να αξιοποιήσει στο έπακρον τις τουριστικές της δυνατότητες
- Έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού στο τουριστικό και στον πρωτογενή τομέα
- Αναξιοποίητο δυναμικό στα προϊόντα που παράγει η Χαλκιδική, έλλειψη συνέργειας μεταξύ των επιχειρήσεων
- Κορεσμένο οδικό δίκτυο, ειδικά τους θερινούς μήνες

Εικόνα 4.1: Βασικά δυνατά σημεία και σημαντικές αδυναμίες της ΠΕ Χαλκιδικής

SWOT ANALYSIS (2)

ΑΠΕΙΛΕΣ

- Ισχυρός ανταγωνισμός από άλλες τουριστικές περιοχές της Ελλάδος που απευθύνονται σε τουρίστες υψηλών εισοδημάτων
- Ακραία καιρικά φαινόμενα που συμβάλλουν στη φθορά του πολιτιστικού κεφαλαίου και της αγροτικής παραγωγής
- Ευάλωτοι κλάδοι σε περιόδους κρίσης, π.χ. λιανικό εμπόριο, εστίαση, τουρισμός κλπ.
- Η γραφειοκρατία οδηγεί σε καθυστερούμενη απορρόφηση κρατικών και ευρωπαϊκών κονδυλίων που είναι αναγκαία για την οικονομική ανάπτυξη των επιχειρήσεων

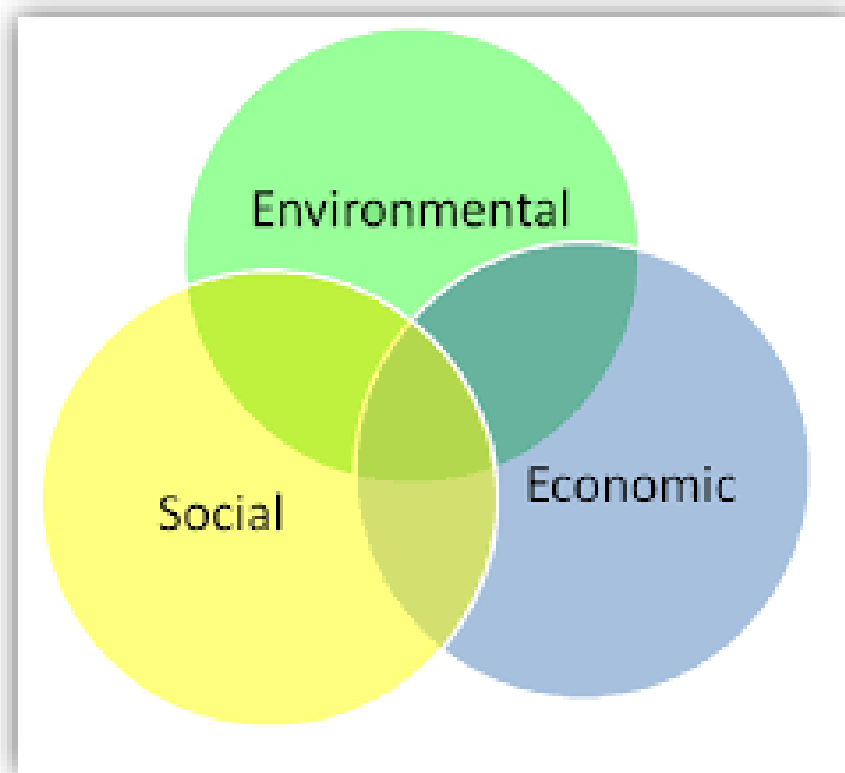
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

- Αξιοποίηση των αρχών της κυκλικής οικονομίας στη διαχείριση αποβλήτων
- Αξιοποίηση του χονδρικού εμπορίου γεωργικών προϊόντων και κατασκευών με την υποστήριξη της καινοτομίας
- Προοπτικές για αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού σε εξειδικευμένα επαγγέλματα
- Ενίσχυση τοπικών λιμένων
- Ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής σε προϊόντα όπως λάδι, κρασί, ενεργειακές καλλιέργειες κλπ.
- Εναλλακτικές μορφές τουρισμού (ιαματικός, γαστρονομικός, κλπ.)

Εικόνα 4.2: Βασικές απειλές και σημαντικές ευκαιρίες της ΠΕ Χαλκιδικής

5. ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τις τελευταίες δεκαετίες, με όλα τα αναδυόμενα προβλήματα που συνοδεύουν την αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων, τις περιβαλλοντικές πιέσεις που προκύπτουν και την επίδραση τους στην οικονομία και την κοινωνία των χωρών, καθιερώθηκε ένα νέο πρότυπο διαχείρισης σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης δραστηριότητας, η αειφορική διαχείριση. Το 1987, η επιτροπή Brundtland⁴ όρισε την αειφορία ως «την ικανοποίηση των αναγκών των τωρινών γενεών χωρίς να διακυβεύεται η ικανοποίηση των μελλοντικών» (UN, 2023). Βασική αρχή της αειφορίας είναι η αλληλεπίδραση των τριών πυλώνων της, οικονομικού, περιβαλλοντικού και κοινωνικού, όπως φαίνεται στην εικόνα 5.1.

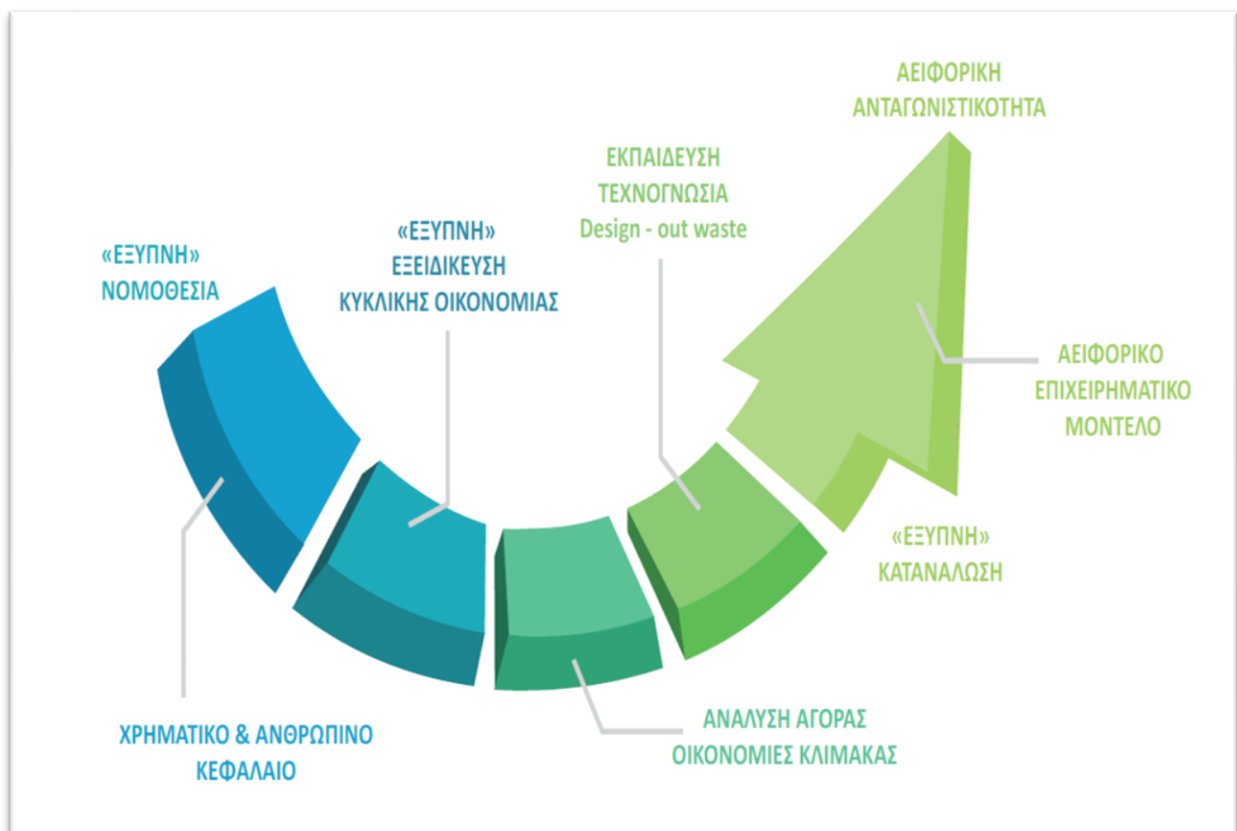
Εικόνα 5.1 Οι τρεις πυλώνες της αειφορίας (EPA, 2023)

Η διάχυση της αειφορίας ως παραδείγματος (paradigm) για τους τρόπους διαχείρισης των σύγχρονων προβλημάτων οδήγησε στον ορισμό και την υιοθέτηση νέων όρων στις πτυχές της οικονομικής δραστηριότητας, όπως είναι η κυκλική οικονομία και η αειφορική ανταγωνιστικότητα. Στη κυκλική οικονομία, «η εκροή μιας παραγωγικής δραστηριότητας (output), γίνεται εισροή (input) σε μια άλλη παραγωγική διαδικασία» (Βλαχοκώστας, 2022). Τα

⁴ (2023), UN - Sustainability, <https://www.un.org/en/academic-impact/sustainability>

παραπροϊόντα και τα απόβλητα δεν λογίζονται ως απορριπτέα, αλλά ως πολύτιμος πόρος που μπορεί να ενισχύσει την οικονομική και περιβαλλοντική απόδοση ενός συστήματος, είτε αφορά βιολογικά υλικά (απόβλητα κουζίνας, βιομάζα κλπ.), είτε τεχνικά (εξαρτήματα μηχανημάτων στο τέλος της ζωής τους). Παράλληλα, καλλιεργείται και η περιβαλλοντική συνείδηση των συμμετεχόντων σε ένα τέτοιο σύστημα, που τα οφέλη του πιστώνονται και οι ίδιοι.

Η επιβίωση στο διαρκές μεταβαλλόμενο περιβάλλον και η αίσθηση ευθύνης των επιχειρήσεων απέναντι σε όλους του ενδιαφερόμενους εμπλεκόμενους φορείς (stakeholders) με γνώμονα την αειφορία, καθιστά αναγκαία την πρακτική της αειφορικής ανταγωνιστικότητας (Εικόνα 5.2).

Εικόνα 5.2: Προϋποθέσεις αειφορικής ανταγωνιστικότητας (Βλαχοκώστας, 2022)

Σημαντικότερος όρος της αειφορικής ανταγωνιστικότητας είναι το αειφορικό επιχειρηματικό μοντέλο. Στα πλαίσια αυτού, η κάθε επιχείρηση θα πρέπει να αποτυπώνει οργανωμένα τις βασικές της δραστηριότητες με γνώμονα τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας, την περιβαλλοντική φιλικότητα και την κοινωνική ωφέλεια. Υπό αυτούς τους όρους καθίσταται αναγκαία η πρακτική της καινοτομίας και η χρήση των νέων τεχνολογιών, σύμφωνα και με τις αρχές

της κυκλικής οικονομίας. Πρωταρχική προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη «έξυπνης» νομοθεσίας που επιβάλλει το πλαίσιο στο οποίο θα κινηθεί ο επιχειρηματίας, ώστε να εφαρμόσει καλές πρακτικές. Η εκπαίδευση εξειδικευμένου προσωπικού στις αρχές της κυκλικής οικονομίας είναι ένας επιπλέον σημαντικός παράγοντας, καθώς η εφαρμογή της ποικίλλει ανάλογα τον κλάδο της δραστηριοποίησης και έχει πάντα ως πρωταρχικό σκοπό την παραγωγή μηδενικών αποβλήτων. Επιπλέον, ένα επιτυχημένο αειφορικό μοντέλο ενισχύει την κερδοφορία της επιχείρησης διασφαλίζοντας πως η οικονομία κλίμακας καθίσταται εφικτή πρακτική. Τέλος, η συμμετοχικότητα στο κυκλικό μοντέλο υποβοηθείται από τις νέες τεχνολογίες (IoT) που επιτρέπουν γρήγορη πρόσβαση σε μεγέθη καίρια για την παραγωγή και την περιβαλλοντική επιβάρυνση (metrics) και υποστηρίζουν την «έξυπνη» κατανάλωση (Βλαχοκώστας, 2022).

Οι δύο κύριοι άξονες στους οποίους κινείται η επιχειρηματικότητα στη Χαλκιδική, και στους οποίους συνάπτονται τομείς όπως η απασχόληση, το περιβάλλον, ο πολιτισμός, οι μεταφορές, όπως προέκυψε από τη μελέτη, είναι ο τουρισμός και η αγροτική πρωτογενής παραγωγή. Στον τουριστικό κλάδο η έννοια της αειφορίας έχει συνδεθεί με τον όρο της τουριστικής φέρουσας ικανότητας. Είναι «η μέγιστη χρήση μιας τοποθεσίας χωρίς να προκαλούνται αρνητικές επιπτώσεις στους διαθέσιμους πόρους, καθώς και να μην μειώνεται η ικανοποίηση των τουριστών ή να ασκούνται αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνία, στην οικονομία και στον πολιτισμό της κάθε τουριστικής περιοχής» (WTO, 1993). Σε κάθε τουριστική περιοχή, η εποχική μαζική προσέλευση τουριστών έχει οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό αντίκτυπο. Σύμφωνα με τον Pearce, οι συνιστώσες της φέρουσας τουριστικής ικανότητας είναι οι αποτυπώνονται στον Πίνακα 5.1.

Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης, τρεις άξονες λαμβάνονται υπόψιν ως σημαντικότεροι για την υποστήριξη της τουριστικής φέρουσας ικανότητας σε μία τουριστική περιοχή (Εικόνα 5.3).

Πίνακας 5.1: Συνιστώσες της φέρουσας τουριστικής ικανότητας (Pearce, 1989)

ΦΥΣΙΚΗ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ	ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ: Η ικανότητα του οικοσυστήματος να υποστηρίζει την τουριστική δραστηριότητα
	ΧΩΡΙΚΗ: Η ικανότητα των υποδομών να υποστηρίξουν την τουριστική δραστηριότητα
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ	ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ: το μέτρο για την τουριστική ανάπτυξη είναι η ικανοποίηση του επισκέπτη
	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ: Η ανοχή του ντόπιου πληθυσμού στον τουρισμό
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ	Αλληλοσυσχετισμός τοπικής οικονομίας με τον τουρισμό (εργατικό δυναμικό, τοπικά επενδυτικά προγράμματα κλπ.)
ΑΝΤΙΛΗΠΤΙΚΗ	Αριθμός ατόμων που μπορούν να φιλοξενηθούν μία περιοχή και η ανάπτυξη διαφορετικών τύπων εμπειρίας

Εικόνα 5.3: Άξονες αειφορικού τουρισμού

Η ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων αποτελεί πρακτική κομβικής σημασίας για την υποστήριξη των υποδομών κάθε τουριστικής περιοχής. Επίσης, σημαντική είναι η υποστήριξη του τοπικού συγκοινωνιακού δικτύου, τόσο στις οδικές μεταφορές που εξυπηρετούν τις ανάγκες όλων των κλάδων της οικονομίας, όσο και στις θαλάσσιες μεταφορές που σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας, αποτελούν σημαντικό ποσοστό της τουριστικής κίνησης στη Χαλκιδική. Τρίτον, η διαχείριση των παραπροϊόντων και των αποβλήτων, συνδέεται άρρηκτα με την περιβαλλοντική επιβάρυνση κάθε τουριστικής περιοχής. Ο εποχικός χαρακτήρας που διέπει την παραγωγή αποβλήτων, δεν στερεί από τις ευκαιρίες που αναδύονται με την εφαρμογή της κυκλικής οικονομίας.

Ο δεύτερος άξονας στον οποίον κινείται η επιχειρηματικότητα της Χαλκιδικής, είναι ο αγροτικός πρωτογενής τομέας, με πληθώρα τοπικών προϊόντων και εξαγωγικής δραστηριότητας, όπως το λάδι, το μέλι και το κρασί. Στην εικόνα 5.4 φαίνονται οι τομείς παρέμβασης που συγχρόνως αποτελούν και μελλοντικές προκλήσεις. Πρώτη παράμετρος είναι η «έξυπνη» γεωργία. Με τη χρήση νέων τεχνολογιών, όπως αισθητήρες και λογισμικά, ο γεωργός θα είναι σε θέση να παρακολουθήσει την καλλιεργούμενη έκταση σε πραγματικό χρόνο (real time) και να επέμβει όπου και όποτε καταστεί αναγκαίο, αυξάνοντας την απόδοση της παραγωγικής διαδικασίας. Δεύτερον, η ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων, που όπως αναφέρθηκε, συνδέεται άρρηκτα και με την τουριστική δραστηριότητα. Η ενίσχυση του δικτύου, η συνεχής παρακολούθηση των παραμέτρων και η εξοικονόμηση, υποστηρίζει όχι μόνο τη φέρουσα τουριστική ικανότητα, αλλά και την αναγκαία πρώτη ύλη (το νερό) για το σύνολο της δραστηριότητας του πρωτογενούς τομέα. Τρίτον, η διαχείριση των αποβλήτων που αποτελεί πυλώνα της κυκλικής οικονομίας, με πρακτικές όπως η ενεργειακή αξιοποίησή τους (αναερόβια χώνευση, κομποστοποίηση, αεριοποίηση κλπ.), η ανακύκλωση, η επαναχρησιμοποίηση συσκευασιών κλπ. Τέλος, «έξυπνη» γεωργία δεν νοείται χωρίς «έξυπνους» γεωργούς, επιμορφωμένους στις αρχές της κυκλικής οικονομίας, των νέων τεχνολογιών και της αειφορίας, που ενισχύουν την αίσθηση της συμμετοχικότητας στο κυκλικό μοντέλο. Επιπρόσθετα, αυτό που αποτελεί και τη μεγαλύτερη πρόκληση, είναι το «meet in the middle approach», όπου οι φορείς και το κράτος από τη μία πλευρά, αλλά και οι πολίτες από την άλλη, θα συμμετέχουν εξίσου στη στήριξη και των τριών πυλώνων της αειφορίας, του οικονομικού, του περιβαλλοντικού και του κοινωνικού.

Εικόνα 5.4: Αειφορική γεωργία στη Χαλκιδική

Τις τελευταίες δεκαετίες, με την ανάδυση του νέου προτύπου διαχείρισης αποβλήτων και παραγωγής εναλλακτικών καυσίμων, ήρθαν στο προσκήνιο πρακτικές που αξιοποιούν την υπολειμματική βιομάζα που παράγεται από τις μονάδες επεξεργασίας των προϊόντων του αγροτικού πρωτογενούς τομέα. Από την ανάλυση που διεξήχθη στην παρούσα μελέτη, η Χαλκιδική παρουσιάζει μεγάλη συνεισφορά στον τομέα αυτό και ιδιαίτερα στην παραγωγή ελιών και λαδιού.

Τα κύρια υποπροϊόντα από την παραγωγή ελαιολάδου είναι τα οι πυρήνες της ελιάς (κουκούτσια) και τα ελαιοκλαδέματα. Τα τελευταία μπορούν να αξιοποιηθούν για την παραγωγή εναλλακτικών καυσίμων, όπως είναι η βιοαιθανόλη και τα pellet, ή μπορούν να αξιοποιηθούν για την παραγωγή ενέργειας με καινοτόμες μεθόδους όπως η αποτέφρωση, η αεριοποίηση ή πυρόλυση. Οι τρεις τελευταίες μέθοδοι μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για το στερεό υπόλειμμα της επεξεργασίας της ελιάς. Η πυρόλυση των θρυμματισμένων πυρήνων παράγει εναλλακτικό καύσιμο που αποτελείται από αέριο (αέριο σύνθεσης) σε ποσοστό 44%, με συγκέντρωση σε υδρογόνο 30% και στερεό υπόλειμμα άνθρακα. Εναλλακτικά, η αεριοποίηση παράγει επίσης, αέριο σύνθεσης με ποσοστό υδρογόνου 24%. Για τα υπολείμματα της επεξεργασίας της ελιάς που έχουν υψηλότερο ποσοστό υγρασίας, ενδείκνυται και η μέθοδος της αναερόβιας χώνευσης, κύριο προϊόν της οποίας είναι το βιομεθάνιο (Martin et al., 2020).

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Η ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από την έρευνα για την δυναμική των κλάδων της οικονομίας της Χαλκιδικής και από την έρευνα σε τοπικούς φορείς οδηγεί συνοπτικά στα εξής συμπεράσματα:

- Το διάστημα προ πανδημίας, το ΑΕΠ της Χαλκιδικής ξεπερνούσε σταθερά κατά μέσο όρο το ΑΕΠ της Π.Κ.Μ., με ποσοστό 5%
- Η Χαλκιδική διαθέτει ένα σημαντικό ποσοστό ανθρώπινου δυναμικού (πτυχιούχοι πανεπιστημίου, μεταπτυχιακοί κλπ.) που μπορεί να αξιοποιηθεί σε εξειδικευμένα επαγγέλματα για την εφαρμογή καινοτόμων επιχειρηματικών μοντέλων
- Ο αγροτικός πρωτογενής τομέας και το χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων και εξοπλισμού παρουσίασε ανθεκτικότητα κατά την περίοδο της πανδημίας, ενώ το λιανικό εμπόριο, ο τουρισμός και η εστίαση επλήγει σε μεγάλο βαθμό, όπως φάνηκε και από την ανάλυση απασχόλησης
- Παρατηρούνται σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης στον αγροτικό πρωτογενή τομέα, τόσο με την ανάδειξη τοπικών προϊόντων όσο και με τις εφαρμογές της κυκλικής οικονομίας (π.χ. ενεργειακή αξιοποίηση αποβλήτων)
- Οι επενδύσεις στις υποδομές λιμένων της Χαλκιδικής θα ενισχύσουν ακόμα παραπάνω την τουριστική κίνηση στην περιοχή
- Το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων από τις τουριστικές επισκέψεις, οφείλεται κυρίως από τουρίστες προερχόμενους από ευρωπαϊκές χώρες και λιγότερο από τις βαλκανικές.

Επιπρόσθετα, πρέπει να σημειωθεί πως η μεγάλης κλίμακας εποχική τουριστική κίνηση δημιουργεί τεράστιες ανάγκες σε πόρους (π.χ. υδάτινοι πόροι) και υποδομές (φυσικούς & ανθρώπινους). Η φέρουσα ικανότητα σε πολλά σημεία της περιοχής είναι σε οριακό σημείο κατά την τουριστική περίοδο, ενώ η χωροταξική διασπορά των μόνιμων περίπου 100.000 κατοίκων δε δημιουργεί ευνοϊκή συνθήκη για τη δημιουργία περισσότερων σημαντικών υποδομών και οικονομιών κλίμακας (π.χ. δίκτυο φυσικού αερίου, διαχείριση αστικών αποβλήτων (με δεδομένη και την εποχικότητα της παραγωγής αποβλήτων, λυμάτων βιοτεχνικής δραστηριότητας, κτλ.).

Η στόχευση της δημιουργίας υποδομών για :

- την υιοθέτηση του μοντέλου της κυκλικής οικονομίας στη διαχείριση των φυσικών πόρων (π.χ. επαναχρησιμοποίηση του νερού των μονάδων επεξεργασίας αστικών και βιοτεχνικών λυμάτων για τις ανάγκες της άρδευσης και εμπλουτισμού του υδροφόρου ορίζοντα, πρωτοβουλίες για τη μείωση του

όγκου των αποβλήτων που μεταφέρονται στους ΧΥΤΑ και παραγωγή ενέργειας από τη διαχείριση αυτών (π.χ. ελαιοτριβεία, κτλ.)

- τη μείωση του κόστους λειτουργίας των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων με τη προώθηση δικτύων παροχής πράσινης ενέργειας
- τη μείωση του χρόνου - κόστους μετακίνησης από και προς τη Θεσσαλονίκη (διερεύνηση σκοπιμότητας προαστιακής σύνδεσης)

μπορεί να δημιουργήσει μια τέτοια δυναμική ώστε:

- η Χαλκιδική να συγκρατήσει την μετακίνηση του ενεργού πληθυσμού που αναζητά 12μηνη, καλά αμειβόμενη απασχόληση πληθυσμού - ο αγροδιατροφικός τομέας δίνει προοπτικές για μία τέτοια απασχόληση
- να αξιοποιηθεί το εργατικό δυναμικό της Π.Κ.Μ. για τις εποχικές ανάγκες στο κλάδο του τουρισμού - εστίασης
- να αναπτυχθούν περαιτέρω οικονομικά οι περιοχές της κεντρικής και νότιας Χαλκιδικής, δημιουργώντας οικιστική ανάπτυξη και αξιοποιώντας τη γειτνίαση με τη Θεσσαλονίκη
- να αναπτυχθούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού για να διευρυνθεί χρονικά η επισκεψιμότητα των περιοχών κυρίως της κεντρικής και ανατολικής Χαλκιδικής

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- (2023). Ιατρικός Σύλλογος Χαλκιδικής, <https://ischa.gr/hospitals/>
- (2023). Περιφέρειες - Insete, <https://insete.gr/perifereies/>
- (2023). Στατιστικές - ELSTAT, <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SAM03/2011>.
- (2023). Χάρτης Σχολείων Νομού Χαλκιδικής | ΚΕ.ΠΛΗ.ΝΕ.Τ. Ν. Χαλκιδικής, http://users.sch.gr/bstefan/keplinet/?page_id=388
- (2023). Στατιστικές - ELSTAT, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL48/->
- (2023). Στατιστικές - ELSTAT, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL45/->
- (2023). Στατιστικές - ELSTAT, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SBR01/->
- (2023). Στατιστικές - ELSTAT, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SPG06/->
- (2023). Στατιστικά Στοιχεία Εκτάσεων Και Παραγωγής Φυτικών Προϊόντων - ΥΠΑΑΤ, <http://www.minagric.gr/index.php/el/the-ministry-2/statistik-es-tekmhrioshs/8510-statistika-ekt-parag-fytikonproionton>
- (2023). EPA - Sustainability, https://www.epa.gov/sites/default/files/2015-05/documents/sustainability_primer_v9.pdf
- (2023), UN - Sustainability, <https://www.un.org/en/academic-impact/sustainability>
- Βλαχοκώστας, Χ. (2022). *ΑΕΙΦΟΡΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ & ΚΥΚΛΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ*. Θεσσαλονίκη: Γιαχούδη
- Σιδηρόπουλος, Μ. (2014). *ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός
- García Martín, J.F., Cuevas, M., Feng, C., Álvarez Mateos, P., Torres García, M., & Sánchez, S. (2020). Energetic Valorisation of Olive Biomass: Olive-Tree Pruning, Olive Stones and Pomaces. Processes.
- McIntyre, G., Hetherington, A., & Inskip, E. (1993). *Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners*. World Tourism Organization
- Pearce, D. (1989). *Tourist Development*. Wiley, New York
- Interview, (2020). *Οι συνέπειες της πανδημίας στις επιχειρήσεις της Χαλκιδικής*, Επιμελητήριο Χαλκιδικής, https://www.interview.com.gr/wp-content/uploads/2020/09/%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B7_%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%A7%CE%91%CE%9B%CE%9A_%CE%A3%CE%B5%CF%80%CF%84%CE%AD%CE%BC%CE%B2%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82_2020.pdf

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ

Π.Κ.Μ.: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

ΠΕ: Περιφερειακή Ενότητα

ΕΛΣΤΑΤ: Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία

ΑΤΕΙ: Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

ΑΣΠΑΙΤΕ: Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΦΠΑ: Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

ΑΠΑ: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία

ΥΠΑΑΤ: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

ΙΝΣΕΤΕ: Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων

SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

IoT: Internet of Things

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ

1. Αξιολογείστε τη σημαντικότητα των πλεονεκτημάτων της Π.Ε Χαλκιδικής ως προς την ανάπτυξη και δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων.

	Πολύ μικρή	Μικρή	Μέτρια	Μεγάλη	Πολύ μεγάλη
Φυσικός πλούτος					
Επάρκεια οδικού δικτύου					
Γεινίαση με Θεσσαλονίκη					
Πολιτιστική κληρονομιά					
Τουριστικός προορισμός					
Δυνατότητες εναλλακτικού τουρισμού					
Παροχή αναπτυξιακών κινήτρων από το κράτος/ΕΕ					

2. Αξιολογείστε τη σημαντικότητα των μειονεκτημάτων της Π.Ε Χαλκιδικής ως προς την ανάπτυξη και δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων.

	Πολύ μικρή	Μικρή	Μέτρια	Μεγάλη	Πολύ μεγάλη
Οξύς ανταγωνισμός σε ομοειδείς επιχειρήσεις					
Υπερκορεσμένη δόμηση					
Ανεπαρκή έσοδα από το τουρισμό					
Γραφειοκρατία					
Έλλειψη αναπτυξιακών κινήτρων από το κράτος/ΕΕ					
Έλλειψη εργατικού δυναμικού					
Έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού					

3. Αξιολογείστε την προοπτική ανάπτυξης των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, στη Χαλκιδική.

	Πολύ μικρή	Μικρή	Μέτρια	Μεγάλη	Πολύ μεγάλη
Γεωργία					
Κτηνοτροφία					
Δασοκομεία					
Αλιεία					
Ορυχεία/λατομεία					
Μεταποίηση					
Οικοδομική δραστηριότητα					
Θερινός τουρισμός					
Χειμερινός τουρισμός					
Εναλλακτικός τουρισμός (συνεδριακός, γαστρονομικός, ιαματικός, κλπ.)					
Υγεία και κοινωνική μέριμνα					
Ιδιωτικές εταιρίες παροχής υπηρεσιών					
Εστίαση					
Βιομηχανία τροφίμων και ποτών					

4. Αξιολογείστε τους ακόλουθους τομείς παρέμβασης, με κριτήριο την σημαντικότητα τους για την οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική ανάπτυξη της Π.Ε Χαλκιδικής.

	Πολύ μικρή	Μικρή	Μέτρια	Μεγάλη	Πολύ μεγάλη
Επιχειρηματικότητα (προώθηση καινοτομίας, συνεργασία των επιχειρήσεων, κλπ.)					
Απασχόληση (κατάρτιση εργατικού δυναμικού, διευκόλυνση στην εύρεση εργασίας, κλπ.)					
Ψηφιοποίηση των επιχειρήσεων και του δημοσίου τομέα					
Περιβάλλον και Αειφόρος ανάπτυξη (διαχείριση αποβλήτων, υδάτινων πόρων, προστασία από φυσικές καταστροφές, κλπ.)					
Πολιτισμός (ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενίσχυση των υποδομών, κλπ.)					
Συγκοινωνιακό δίκτυο (οδικές/θαλάσσιες μεταφορές, κλπ.)					

5. Αναφέρατε μέχρι τρεις προτάσεις παρέμβασης στον τομέα της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, στη Χαλκιδική.

6. Αναφέρατε μέχρι τρεις προτάσεις παρέμβασης στον τομέα της απασχόλησης εργατικού δυναμικού, στη Χαλκιδική.

7. Αναφέρατε μέχρι τρεις προτάσεις παρέμβασης στον τομέα της ψηφιοποίησης των επιχειρήσεων και της διασύνδεσής τους με το δημόσιο τομέα για μείωση της γραφειοκρατίας, στη Χαλκιδική.

8. Αναφέρατε μέχρι τρεις προτάσεις παρέμβασης στον τομέα της πράσινης και της αειφόρου ανάπτυξης, στη Χαλκιδική.

9. Αναφέρατε μέχρι τρεις προτάσεις παρέμβασης στον τομέα του πολιτισμού, στη Χαλκιδική.

10. Αναφέρατε μέχρι τρεις προτάσεις παρέμβασης στον τομέα των μεταφορών και συγκοινωνιακών υποδομών, στη Χαλκιδική.